

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 8 – 9 (541 – 542) година XLII

28 ноември 2024 година

Два юбилея в университета

30 ГОДИНИ
ФИНСН

ФАКУЛТЕТ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ НАУКИ

Настоящата 2024 година е белязана от няколко кръгли годишнини, свързани със създаването на три от деветте факултета на Пловдивския университет. Стартът на честванията бе даден от „най-младия“ факултет на нашата алма-матер – Философско-историческия, а от него щафетата бе поета от Педагогическия факултет и Факултета по икономически и социални науки.

Във връзка с тези годишнини бяха организирани множество събития – национални и международни конферен-

ции, кръгли маси, изложби, театрални постановки, концерти, конкурси.

Кулминацията за ФИФ беше през месец май, а за ФИСН и Педагогическия факултет – през ноември. Над 90 учени се включиха в международната научна конференция под надслов „Интердисциплинарният подход в приложното поле на икономическите и социалните науки“, организирана от Факултета по икономически и социални науки (повече за събитието – на стр. 6).

40 години

ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФАКУЛТЕТ

Над 150 бяха участниците в международната конференция под мотото „Традиции и новаторство“ на Педагогическия факултет (на стр. 2).

Стр. 11

Паусиевите четения – 42-годишна традиция в Пловдивския университет

В Броя ще прочетете още:

- ▶ Конференцията „Технологии и право“ беше посветена на Деня на народните будители и на четирима юбиляри юристи
- ▶ Кръгла маса на тема „Предвъзраждане и Възраждане. Българите и другите, или за духовните мостове на Балканите“
- ▶ Вдъхновяващ финал на Конкурса за най-добър start-up проект
- ▶ Космически перспективи – младежта на Европа и Космосът

- ▶ Пловдивският университет събра българските учени, които изследват Зеления преход
- ▶ Конкурс за създаване на лого на телевизията на Пловдивския университет
- ▶ В Биологическия факултет бе учредена награда на името на проф. д.б.н. Петър Попов
- ▶ Благотворителен бал в подкрепа на двойки с репродуктивни проблеми

ЮБИЛЕЙНА
КОНФЕРЕНЦИЯ

40 години Педагогически факултет – традиции и иновации в образованието

На 22 ноември 2024 г. Педагогическият факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ отпразнува своя 40-годишен юбилей с конференция под мотото „Традиции и новаторство“. Събитието се превърна в празник на образованието, събирайки водещи учени, представители на образователната система и университетската общност от цялата страна.

Участниците в конференцията и официалните гости

Официално откриване и специални гости

Конференцията започна с приветствени слова от доц. д-р Росица Колева, директор на Дирекция „Висше образование“ към МОН, която прочете поздравителен адрес от министъра на образованието и науката, проф. д-р Галин Цоков. Проф. д-р Теменужка Йовчева, заместник-ректор на Пловдивския университет, също поздрави присъстващите, изразявайки гордостта на академичното ръководство от успехите на факултета.

Проф. Теменужка Йовчева

Сред официалните гости бяха ректорът на Шуменския университет проф. д-р Наталия Витанова, председателката на Синдиката на българските учители д-р Янка Такева и декани от редица педагогически факултети и други научни институции. Присъстваха също и представители на ръководството на Пловдивския университет, които подчертаха значимия принос на факултета за развитието на образованието в България.

Доц. Росица Колева

Д-р Янка Такева

Исторически обзор и признание

Деканът на Педагогическия факултет проф. д-р Владимир Ангелова представи ретроспекция на основните постижения на факултета, основан през 1984 г. Тя подчерта значението на екипната работа, отдадеността и иновациите, които са допринесли за изграждането на факултета като водеща обра-

Проф. Владимир Ангелова връчва почетен плакет на проф. Пламен Радев. Вляво е Константин Ковачев, който беше водещ на церемонията

зователна институция. В знак на признателност проф. Ангелова връчи почетни плакети на бившите декани, сред които проф. д.п.н. Пламен Радев, проф. д.п.н. Дора Левтерова-Гаджалова и проф. д.п.н. Румяна Танкова. Плакети бяха връчени и на ректорското ръководство на Пловдивския университет, на настоящите и на бивши членове на деканското ръководство на Педагогическия факултет, както и на ръководителите на катедри за техния индивидуален и значим принос за развитието на факултета.

Тематични секции – мост между теорията и практиката

Конференцията продължи с научни заседания, организирани в пет тематични области, всяка от които акцентира върху връзката между традициите и съвременните тенденции в образованието.

Секция „Начална училищна педагогика и графичен дизайн“

Секцията предостави платформа за обсъждане на съвременни методи и подходи в обучението на учениците от 1. до 4. клас. Научните доклади поставиха акцент върху компетентностния и интердисциплинарния подход, които обединяват различни дисциплини в съвременния учебен процес. Сред разгледаните теми бяха:

- иновативни практики в обучението по изкуства и технологии чрез използването на скрапбук техники и ресурси от Google Arts & Culture;
- приложение на добавена реалност в обучението, което позволява визуализация на сложни понятия и стимулира интереса на учениците;
- модели за диагностика на училищната готовност на децата в предучилищна възраст, които подпомагат учителите за по-добро планиране на работата с учениците.

Обсъждани бяха и подходи за развитие на лидерски умения у учениците чрез практически дейности и групови задачи. Интерес предизвикаха докладите за графичните умения на студентите от педагогическите специалности, като се подчерта необходимостта от допълнителни обучения и тренинг срещи за повишаване на дигиталната грамотност. Сесията завърши с оживена дискусия и предложения за нови методологични инициативи.

Секция „Предучилищна педагогика и изобразително изкуство“

Тази секция бе фокусирана върху интердисциплинарните процеси и иновативните подходи в образованието на деца от предучилищна възраст. Сред разгледаните теми бяха:

- интердисциплинарни уроци, обединяващи български език, математика, природознание и изобразително изкуство;
- ролята на визуализацията за по-добро разбиране на повествователни текстове и тяхната структура (увод, изложение, заключение);
- прилагане на игрово базирано обучение с използване на цифрови ресурси, което ангажира вниманието и стимулира творческото мислене на децата.

Особен интерес предизвикаха методите на ТРИЗ и „Методът на Лули“, които развиват мисловните способности и количествено

Проф. Владимир Ангелова и проф. Дора Левтерова-Гаджалова

Педагогическият факултет – кратка историческа справка

Историята на Педагогическия факултет започва от есента на 1984 г. с откриването на специалностите „Предучилищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика“. Тези специалности полагат основите на новосъздадения факултет, който за кратко съществува под името Педагогическо-филологически факултет, ръководен от проф. д.ф.н. Иван Куцаров (1984 – 1990). Той заедно с доц. д-р Петрия Грозданова и доц. д-р Костадин Ватахов организира административната и учебната дейност на новите специалности.

През 1986 г. са обособени няколко самостоятелни катедри: *Катедра по педагогика, психология и социални дейности*, ръководена първоначално от доц. д-р Тодор Гайдаров; *Катедра по предучилищна педагогика* с ръководител доц. д-р Силвия Михайлова; *Катедра по начална училищна педагогика*, оглавявана от доц. д-р Райка Ангелова; *Катедра по естетическо възпитание* и *Катедра по теория и методика на физическото възпитание и спорта*.

Филологическите специалности се отделят от Педагогическия факултет през 1990 г., след което факултетът претърпява множество организационни и структурни промени през годините. В периода 1990 – 1992 г. декан на факултета е доц. Любен Портев.

През 1993 г. за декан на факултета е избран проф. д.п.н. Пламен Радев, който допринася за утвърждаването на педагогическите специалности в университета. Под негово ръководство факултетът се разширява и обогатява учебните програми, като поставя основите на модерни педагогически методи и иновации в обучението на учители. Проф. д.п.н. Радев има значителен принос в развитието на научната дейност в областта на предучилищната и началната педагогика.

През 2003 г. за декан е избрана проф. д.п.н. Дора Левтерова, която ръководи факултета два мандата – до 2011 г. Проф. д.п.н. Левтерова се отличава с високите си постижения в областта на специалната педагогика, специалната психология и работата с деца със специални образователни потребности. Нейната дейност насърчава приложението на иновативни методи за работа с деца в неравностойно положение, както и засилването на връзките

40 години

ПЕДАГОГИЧЕСКИ
ФАКУЛТЕТ

между факултета и образователните институции в региона. А работата ѝ по множество международни проекти води до разширяване на контактите на университета с чуждестранни образователни институции, което подпомага интернационализацията на факултета и създава нови възможности за научно сътрудничество и обмен на добри практики.

От 2011 до 2019 г. декан на факултета е проф. д.п.н. Румяна Танкова, чиито изследователски интереси се фокусират върху методиката на обучението по български език и литература, както и върху педагогическите стратегии за ранно детско развитие. Проф. д.п.н. Румяна Танкова активно участва в международни проекти и конференции, с което допринася за научното развитие и утвърждаването на факултета, както и за повишаването на неговата академична репутация.

От 2019 г. декан на Педагогическия факултет е проф. д-р Владимира Ангелова, специалист по методика на обучението по математика. Нейната работа е фокусирана върху иновациите в методиката на обучението и въвеждането на нови технологии в учебния процес. Под нейно ръководство факултетът се адаптира към дигиталните предизвикателства и продължава да утвърждава авторитета си в подготовката на учители.

Всички тези академични лидери оставят траен отпечатък върху развитието на Педагогическия факултет и допринасят за утвърждаването на университета като водеща институция за подготовка на учители в България.

Днес ръководството на Педагогическия факултет е в следния състав: проф. д-р Владимира Ангелова, проф. д-р Даниела Маркова, проф. д-р Кирилка Тагарева, доц. д-р Екатерина Чернева, доц. д-р Хилда Терлемезян, гл. ас. д-р Теодора Бахчеванова.

Структурата на факултета включва седем катедри: *Начална училищна педагогика* – с ръководител доц. д-р Николинка Атанасова; *Предучилищна педагогика* – доц. д-р Екатерина Чернева; *Педагогика и управление на образованието* – проф. д.п.н. Дора Левтерова-Гаджалова; *Психология* – проф. д-р Кирилка Тагарева; *Социални дейности* – доц. д-р Нона Глушкова; *Естетическо възпитание* – проф. д-р Даниела Маркова; *Музика* – доц. д-р Дияна Станчева.

➔ От стр. 2

ните представи на децата чрез забавни, но предизвикателни задачи. Докладите разгледаха и значението на игрите с открити правила за подготовката на децата за училище, като се подчерта важността на емоционалната и социалната готовност за учебната среда.

Секция „Педагогика и управление на образованието“

В тази секция бяха разгледани актуални въпроси, свързани с управлението и модернизацията на българското образование. Представените доклади обхващаха теми като:

- социално-емоционално обучение в контекста на дигитализацията;
- персонализирано обучение, съобразено с индивидуалните нужди и способности на учениците;
- иновации в асистиращите технологии за ученици със специални образователни потребности.

Специално внимание беше отделено на езиковото развитие и двуезичието като предизвикателство в училищната среда. Представени бяха нови модели за професионално ориентиране на студенти с увреждания и идеи за подобряване на учебното самоуправление. Участниците в секцията обсъдиха начини за прилагане на резултатите в практиката, което провокира задълбочен и конструктивен диалог.

Секция „Психология и музика“

Докладите в тази секция поставиха акцент върху психологическите аспекти на развитието на децата и юношите, както и върху интеграцията на музиката като средство за стимулиране на творчеството и емоционалната интелигентност. Основните теми включваха:

- връзката между творчество, интелигентност и привързаност в детска възраст;

40 години Педагогически факултет...

- влиянието на интернет потреблението върху тревожността при подрастващите;

- диагностика на риска от бърнаут при учители и начини за превенция.

Участниците представиха емпирични изследвания, свързани с психичното здраве на децата и родителските практики. Дискусиите подчертаха значението на музикотерапията за развиване на емоционалната стабилност и творческите способности.

Секция „Социални дейности и актьорство за драматичен театър“

Тази секция обедини два на пръв поглед различни, но взаимосвързани аспекта – социалната работа и актьорското майсторство. Основните акценти включваха:

- развитие на умения за ефективна социална комуникация чрез драматични техники;
- дигитални компетенции за социални работници и етично общуване в професионалната среда;
- ролята на театъра като средство за социално въздействие и интеграция.

Докладите провокираха дискусия за използването на артистични подходи в социалната работа, като се подчерта значимостта на емоционалната ангажираност и съпричастността.

Конференцията демонстрира широкия спектър от научни и практикоприложни изследвания, които утвърждават Педагогическия факултет като водеща образователна и изследователска институция в България.

Конференцията завърши в дух на конструктивен диалог, обмен на идеи и нови перспективи за сътрудничество между академичната общност и практическото образование. Събитието отбеляза не само юбилей на Педагогическия факултет, но и утвърди ролята му като значим партньор в развитието на образователната система в България.

Национална конференция „Стратегии, модели и методи на социално-емоционално обучение в съвременното образование“

Националният форум бе организиран от Министерството на образованието и науката, Департамента за квалификация и професионално развитие на педагогическите специалисти (ДКПРПС) и Студентския съвет към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, с подкрепата на Синдиката на българските учители. В организационния процес се включиха активно студенти от клуб „Приобщаващо образование“ към Педагогическия факултет.

Иновативната конференция, която бе в рамките на Националната програма „Квалификация на педагогическите специалисти“, се проведе под патронажа на министъра на образованието проф. д-р Галин Цоков и ректора на Пловдивския университет проф. д-р Румен Младенов.

Сред официалните гости бяха Грета Ганчева – директор на Дирекция „Приобщаващо образование“ към МОН, Иванка Киркова – началник на РУО – Пловдив, Никола Запрянов – началник на РУО – Смолян, Веселка Асенова – началник на РУО – Видин, проф. д-р Темеужка Йовчева – заместник-ректор на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Проф. Галин Цоков постави фокуса върху социално-емоционалното учене като един от най-важните елементи на успешното съвременно образование, помагачо за изграждането на личности, които да бъдат устойчиви и да се справят с предизвикателствата на новото време. Той подчерта, че изкуственият интелект и технологиите ще навлизат все повече в живота ни, но те няма да

могат да изградят човешката личност – да развият уменията, които са ни необходими, за да работим и да живеем успешно. Именно социално-емоционалното учене развива тези умения и помага за изграждането на позитивна и безопасна среда в училищата. МОН ще продължи да работи за по-добро развитие на уменията на учителите. По думите на министър Цоков целта на всички тези усилия е в българските училища да се възпитават щастливи и спокойни ученици, за да може образователната система да постигне още по-добри резултати.

Ректорът на Пловдивския университет проф. д-р Румен Младенов с гордост отбеляза, че Пловдивският университет, като втория по големина и един от първите изследователски университети в страната, е съорганизатор на толкова полезен, актуален и съвременен форум. Проф. Младенов акцентира на важността на социално-емоционалното обучение за намаляване на агресията и насилието в училище, за подкрепа на мотивацията за учене, за оставане в образователната система, за персонализираното обучение и за задържането на младите учители в институцията „училище“.

Той припомни класическия експеримент на Алберт Бандура с куклата Бобо, който доказва, че агресията се научава. Този експеримент е в основата на теорията за социалното учене, което формира и днешните модели на социално-емоционално обучение. Проф. Младенов фокусира вниманието към отговорността на съвременния свят, като отбеляза, че младите усвояват поведенчески модели чрез наблюдение и подражание, затова всички ние – институции, преподаватели, медиуми, сме отговорни за уменията на децата си. Проф. Младенов визионерски предложи днешният форум, който е уникално значим с иновативния си повик, да очертае нова холистична национална програма за социално-емоционално обучение.

Свидетелство за значимостта на националната конференция бе и активното участие на проф. д-р Владимир Ангелова – декан на Педагогическия факултет към ПУ „Паисий Хилендарски“, проф. д.п.н. Милен Замфиров – декан на Факултета по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Климент Охридски“, доц. д-р Генчо Вълчев – декан на Педагогическия факултет на Тракийския университет, които отправиха и приветствия към участниците във форума. Поздравления поднесе и Димитър Стоянов – председател на Студентския съвет към Пловдивския университет.

Програмата на конференцията включваше два панела и майсторски клас за учители и експерти от РУО в страната.

В първия панел – „Социално-емоционално образование, квалификацията на учители и задържане на младите учители в образователната система“, взеха участие началникът на кабинета на министъра на образованието и науката Наталия Михалевска, д.ик.н. Янка Такева – председател на СБУ, Полина Фетфова – директор на Дирекция „Политики за стратегическо развитие, квалифика-

Министър Галин Цоков приветства участниците в конференцията

ция и кариерно развитие“ в МОН, Люба Батембергска от фондация „Лъчезар Цоцорков“ и Роза Димова от УНИЦЕФ.

Бяха представени резултати от научно-емпиричното изследване „Социално-емоционалното обучение като фактор за ефективен преход от образование към трудова заетост в образователната система“, направено от екип на Департамента за квалификация и професионално развитие на педагогическите специалисти към ПУ „Паисий Хилендарски“ под ръководството на проф. д.п.н. Дора Левтерова-Гаджалова.

Във втория панел – „Социално-емоционално образование, дигитализация на образованието и психично здраве“, представиха свои концепции, програми и резултати от научни изследвания проф. д-р Юрий Янакиев – ръководител на

катедра „Педагогика и психология“ към ДКПРПС, и проф. д-р Желязка Райкова – ръководител на катедра „Образователни технологии“ към Физико-технологичния факултет (двамата от Пловдивския университет), Димитър Асенов – директор на НЦКПС, проф. д.п.н. Сийка Чавдарова-Костова от Софийския университет, Калоян Дамянов – координатор на Европейската агенция за специални образователни потребности и приобщаващо

образование, Румян Русев, д-р Катя Стоилова – директор на РЦПППО – Пловдив.

Майсторският клас „Социално-емоционално образование“ за учители и експерти от РУО в страната бе проведен от доц. д-р Иван Тричков от ПУ „Паисий Хилендарски“, д-р Ирена Соколова от KA Academy и д-р Петя Варчева от УНИЦЕФ.

На събитието присъстваха учители, докторанти и студенти, които също представиха иновативни проекти и курсове за квалификация на педагогическите специалисти.

Националната конференция приключи с връчване на удостоверения на учителите и експертите, участвали в майсторския клас

Обучение на ръководни кадри в университета за по-ефективно управление на обществените поръчки

На 21 октомври 2024 г. в хотел „Тримонциум“, Пловдив, се проведе обучение на тема „Основни принципи и практически аспекти на обществените поръчки“, инициентирано от проф. д-р Владимир Ангелова, заместник-ректор на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Събитието беше насочено към ректорското ръководство, деканите, заместник-деканите и други ръководни фигури на университета с цел подобряване на познанията и практическите умения по изготвяне на документацията и възлагане на обществените поръчки.

Представените теми бяха изключително полезни за присъстващите

Сред лекторите бяха водещи експерти в областта: проф. д-р Невена Милева – заместник-ректор по проектната дейност, Теодора Кърнева – началник на отдел „Обществени поръчки“, адв. Габриела Николова и адв. Мирена Русева. Те презентираха ключови

теми, свързани с основни принципи на обществените поръчки и изготвянето на техническата спецификация, ясно и точно формулиране на изисквания в процедурата, определяне на критериите за възлагане, методики за оценка на офертите и др.

Участниците получиха и практически насоки за ефективно включване на изисквания за качество, срокове и технически параметри в поръчките, както и за правилното определяне на обхвата на услугите и стоките. Обсъдени бяха и предизвикателствата при оценката на офертите и избора на изпълнители.

Обучението беше високо оценено заради практическата насоченост и актуалността на представените теми, които ще подпомогнат по-ефективното управление на обществените поръчки в университета.

В Биологическия факултет бе учредена и връчена награда на името на проф. д.б.н. Петър Попов

В началото на новата 2024/2025 академична година по предложение и с дарителската воля на семейството на покойния проф. д.б.н. Петър Попов бе учредена награда на името на дългогодишния и обичан преподавател по генетика в Биологическия факултет.

По инициатива на деканското ръководство на факултета и със съгласието на дарителите бяха връчени четири парични награди на студенти първокурсници, които са участвали в станалото ежегодното ученическо състезание „Пътешествие в биологията“, организирано от Биологическия факултет, които са избрали да се обучават в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Наградени бяха първокурсничките Даниела Деянова Дейчева – специалност „Биология и английски език“, Даяна Веселинова Димитрова – „Медицинска

Петър Попов е роден на 28 февруари 1939 година в Ракиново, Пазарджишка област. Завършва Софийския университет „Свети Климент Охридски“, специалност Биология. Работи първоначално в Института по обща биология към Българската академия на науките, а впоследствие – в Пловдивския университет, където извървява пътя от асистент до професор по генетика. От 1997 година е доктор на биологическите науки.

Петър Попов е създател на учебната дисциплина „Теория на еволюцията“ в България и автор на учебник със същото заглавие. Бил е член на научния съвет към Института по генетика към БАН, както и на Специализирания научен съвет по генетика към Висшата атестационна комисия. Автор е на десетки научни трудове, публикувани в България и зад граница, на много университетски учебници и практически ръководства. Съавтор е и на гимназиални учебници по биология. Бил е лектор в университети в България и в чужбина.

биология“, Аделина Йорданова Миронска – „Молекулярна биология“, и Марина Начкова Трифонова – „Биология и химия“.

Деканът на факултета проф. д-р Велизар Гочев поздрави наградените и благодари на г-жа Лина Попова и доц. д-р Теодора Попова за благородния жест в памет на проф. д.б.н. Петър Попов.

Факултетът по икономически и социални науки отпразнува 30-годишнината си с научни и кариерни форуми и... театър

Д-р Любомир СТОЙЧЕВ

През ноември 2024 г. беше кулминацията на честванията по случай 30-годишнината на Факултета по икономически и социални науки към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Повече от 90 бяха участниците в международната научна конференция под надслов „Интердисциплинарният подход в приложното поле на икономическите и социалните науки“, която се проведе в 6. аудитория в Ректората на пловдивската алма матер.

„Поставяме акцент върху интердисциплинарността, тъй като факултетът обучава студенти в общо 4 професионални направления и целим да обединим усилията на всички преподаватели и нашите възпитаници, за

омбудсмана на институцията.

Припомняме, че ФИСН е създаден през 1994 година, като стартира едва с 2 специалности и около 200 студенти. Към момента факултетът обучава близо 3000 млади хора, което е 15 пъти повече, в 25 бакалавърски и магистърски програми. За своята годишнина факултетът може да се похвали с рекорден прием от 930 първокурсници, отбеляза още деканът доц. Маргарита Русева. Преподавателският състав на ФИСН е от 50 души – от тях шестима професори, 23 доценти и 15 преподаватели с докторска степен. Още почти толкова са хоноруваните преподаватели от партньорски висши училища заедно

Поглед към 6. аудитория по време на тържественото откриване на юбилейната конференция

да получим максимален синергичен ефект. Нещо повече, ние сме единственият подобен факултет в Южна България, а ПУ е вторият международно признат изследователски университет в страната“, подчерта деканът на ФИСН доц. д-р Маргарита Русева. В приветствието си към участниците в конференцията тя обясни, че икономическите и социалните науки обхващат широк спектър от изследователски полета, а разбирането на сложните въпроси в двете сфери изисква интеграция на знанията от различни области и прилагане на комплексни подходи за анализ и действие. „Разбирането за комплексните социални и икономически предизвикателства изисква многостранен и интегриран подход. От глобалните икономически промени до въпросите на социалната справедливост, устойчивото развитие и новите технологии, ние сме изправени пред реалност, която изисква сътрудничество между експерти от различни области. В тази връзка интердисциплинарният подход не е просто алтернатива, а необходимост. Той ни дава инструментите и перспективата да разглеждаме проблемите по-цялостно и да създаваме решения, които са реалистични и устойчиви“, заяви още доц. Русева.

От името на ректора на Пловдивския университет проф. д-р Румен Младенов участниците в мащабния форум бяха приветствани от заместник-ректора по научноизследователската дейност проф. д-р Теменужка Йовчева. Според ръководството на университета Факултетът по икономически и социални науки е ярък пример за това как визията, стратегическото планиране и целенасочеността могат да превърнат една академична идея в звено с добро име и висок престиж. „Развитието му през годините отразява способността за адаптиране към предизвикателствата на бързо променящата се академична и научна среда“, допълва ректорът проф. Младенов. Факултетът получи множество поздравителни адреси от научни звена в други наши висши училища, както и от деканите на останалите факултети в ПУ и

с преподавателите от практиката. „Щастлива съм, че голяма част от работещите във факултета сме негови възпитаници. Това демонстрира една изключително значима тенденция, а именно приемствеността в нашия екип“, подчерта доц. Русева.

Друг значим научен форум в рамките на 30-годишнината на ФИСН събра наскоро 20 учени от 9 университета и изследователски институти в България. Те участват в изследователски проекти, посветени на икономическите аспекти на зеления преход и устойчивото развитие.

Много са събитията, които се проведоха в рамките на кръглата годишнина на факултета. Голяма част от тях бяха съсредоточени върху сътрудничеството между бизнеса, ФИСН и студентите. Компании и институции предложиха работа и стажове на десетки млади хора, срещайки се с тях очи в очи. По време на международно изложение на тренировъчни фирми от няколко държави студенти от факултета бяха ангажирани със сериозната отговорност да оценяват тренировъчните предприятия по зададени критерии в различни конкурси. ФИСН продължава и пълноценно сътрудничество с образователното министерство, както и с МТСП, включително със студентски стажове.

Честването на 30-годишнината на ФИСН приключи не съвсем традиционно. Една от своите неповторими лекции изнесе пред преподаватели, администратори, партньори от бизнеса и изявени студенти популярният български актьор и режисьор Камен Донеv. Представлението пред препълнената зала на Драматичния театър в Пловдив беше подарък от ФИСН за всички, свързали дейността и сърцето си с научното звено през изминалите 30 години.

Приветствие от проф. д.и.к.н. Мария Сотирова – един от основателите на Факултета по икономически и социални науки

Уважаеми колеги – преподаватели и студенти, Честита годишнина – 30 години Факултет по икономически и социални науки на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“!

Всяка годишнина пробужда спомени и размисли, оценки и самооценки, надежди и очаквания. Но 30-годишнината на **ФИСН** е повод и основание и за оптимизъм за настоящето и бъдещето, защото:

– От създаването си до днес **ФИСН** трасира динамично развитие, приспособявайки се към промените в средата и предизвикателствата на съвременния свят.

– Икономическата професия и икономическите специалности са непреходни, актуални и с перспектива. Нито една институция – публична или бизнес организация, не може да функционира без икономисти.

– Пловдив, градът в който е позициониран **ФИСН**, е не само най-древният град в България, с история, слава и традиции, но днес градът се възражда динамично в своето индустриално и икономическо развитие.

– Факултетът функционира в университетска среда. Пловдивският университет е популярна, утвърдена, авторитетна академична структура с безспорни образователни и научни постижения.

Проф. Мария Сотирова

– И не на последно място днес – **ФИСН** функционира и се управлява от нашите най-добри възпитаници, което е залог за бъдещи успехи, придава приемственост и стабилност на нашия факултет.

Скъпи колеги, бъдете здрави, упорити и непримирими, амбициозни и успешни! За да се развива факултетът като академична общност и структура, не се ограничавайте само до преподавателската, образователната дейност. Фундаментът на всеки университет е научната дейност. Затова акцентирайте на теорията на икономическата наука и научните изследвания. Защото днес и в бъдеще ви очакват сериозни предизвикателства. Ако индустриалната епоха ограничи и елиминира труда като физическа дейност, то днес

дигиталната революция, най-вече изкуственият интелект, ограничава и минимализира умствената дейност на хората. Дали ще се случи това, зависи от образованието. Провокацията пред вас е да развivate икономическото образование и наука в дигитална среда. А това означава да трансформирате и непрекъснато да модернизирате изследователските и образователните технологии в икономическата наука, което е нелека задача. Но вие можете! Имайте самочувствие!

Синдикалната организация „Преподаватели“ отбеляза Деня на народните будители

На 30 октомври 2024 година Синдикалната организация „Преподаватели“ при Пловдивския университет организира тържество по случай Деня на народните будители. Събитието събра в неспринудена обстановка преподаватели, които отбелязаха празника в чест на българските просветители, книжовници и учители, оставили с делата и думите си ярка следа в духов-

знание и просвета и с любов и самоотверженост са разпалвали техния огън и свободния дух. Тя припомни, че университетските преподаватели имат привилегиата и отговорността да са техните съвременни наследници. Важна е задачата за изграждане на будно и образовано българско общество, което цени корените си и гледа с увереност към бъдещето. Преподавателите трябва да бъдат вдъхновение за младите хора, запалвайки у тях любовта към знанието и стремежа към истината. Доц. Хаджиколева честити празника на всички, които неуморно се грижат за разпространението на знанието и пожела на колегите си да продължават да вдъхновяват и да бъдат будители!

Проф. Тодор Желязков и доц. Георги Костадинов също поздравиха гостите и им честитиха празника. Проф. Нако Начев припомни направеното от св. св. Кирил и Методий и техните ученици и следовници, св. Иван Рилски, св. Паисий Хилендарски, св. Софроний Врачански, Петър Берон и др. Разказа накратко за делото и ролята им за развитието на българската култура и образование. Това създаде особена атмосфера на тържеството и напомни за връзката между поколенията и дълбоките корени на българската култура.

Доц. Хаджиколева изрази благодарност към всички, които се включиха в честването на Деня на народните будители.

Представители на новото и предишното ръководство на синдиката на преподавателите. Фотограф: Валентина Маргаритова

ната история на България. Сред гостите в Заседателната зала на Новата сграда бяха и членовете на бившето ръководство на синдикалната организация – проф. Тодор Желязков, проф. Нако Начев и доц. Георги Костадинов.

Председателят на синдиката на преподавателите доц. Станка Хаджиколева произнесе кратко слово, в което изрази почит към народните будители, които през вековете са посветили живота си на прорива към

Конкурс за създаване на лого на телевизията на Пловдивския университет

Твориш с въображение? Имаш свежи идеи? Включи се в създаването на историята на университетската телевизия, създавайки нейното лого!

Краен срок за участие: 10 януари 2025 г.

Изпрати своето предложение на имейл: tvpu@uni-plovdiv.bg

Покажи своя талант и бъди част от изграждането на телевизията на Пловдивския университет!

КОНКУРС ЗА ЛОГО

Ти си креативен? Имаш идеи? Стани част от историята на университетската телевизия, като създадеш нейното лого!

КАКВО ТЪРСИМ?

Уникално и запомнящо се лого, което отразява духа на университетската телевизия. Креативност и оригиналност.

КОЙ МОЖЕ ДА УЧАСТВА?

Всички студенти и докторанти от Пловдивския университет (редовна и задочна форма на обучение)

НАСОКИ:

Включете текста "ТВ ПУ" Бъдете оригинални и иновативни

КРАЕН СРОК ЗА ИЗПРАЩАНЕ

10 ЯНУАРИ 2025

ИЗПРАТИ ЛОГОТО СИ НА ИМЕЙЛ: TVPU@UNI-PLOVDIV.BG

УНИВЕРСИТЕТСКА ТЕЛЕВИЗИЯ "ТВ ПУ"

Вдъхновяващ финал на Конкурса за най-добър start-up проект на Пловдивския университет

Доц. д-р Даниела ПАСТАРМАДЖИЕВА

На 9 ноември 2024 г. в зала „Пловдив“ на хотел SPS за трета поредна година се проведе Конкурсът за най-добър start-up проект, организиран от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Събитието е част от дейността на Офиса за технологичен трансфер (ОТТ) към университета, Студентския съвет и Клуба на мениджъра. То привлече млади иноватори и представители на бизнеса с цел подкрепа на иновационните идеи и насърчаване на предприемаческия дух в университета.

Чаровните водещи Снежина Сулева и Айтен Саатчъ

Първата част от събитието беше с участието на водещите Снежина Сулева и Айтен Саатчъ, които са съответно председател и PR на Клуба на мениджъра. Приветствие от името на ректорското ръководство на ПУ отправи доц. д-р Борян Янев, заместник-ректор по международната дейност и връзките с обществеността.

Събитието започна с проектите, които са допуснати до представяне след осъществено рецензиране от представител на академичната общност и представител на бизнеса. В сутрешната сесия участниците имаха възможност да представят и защитят своите проекти пред журито и публиката. Последните от своя страна бяха изключително съпричастни, поставяйки на участниците важни въпроси и давайки им ценни предложения за усъвършенстване на проекта при неговото реализиране. Бяха представени следните разработки:

SafeMaxVolt – проект на Петър Славов, студент във 2-ри курс, специалност „Химичен анализ и контрол на качеството“. Неговата идея бе свързана с разработването на батерия тип 21700 с волфрамов сепаратор.

Кендрисея – проект на Савина Димитрова, студентка в 1-ви курс, специалност „Психология“. Тя представи компания, насочена към създаването на уникален туристически продукт за Пловдив, който интегрира история, култура и съвременен туризъм.

Фолклорна мечта – идея на Виктория Попова, студентка в 4-ти курс, специалност „Финанси“. Тя предлага своеобразно социално предприемачество за съхраняване на културното наследство чрез организиране на събития и курсове по български народни танци.

Мечеландия – проект на Виктория Тошева, студентка в 4-ти курс, специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“. „Мечеландия“ е компания за създаване на персонализирани плюшени мечета, при чието изработване децата могат да участват онлайн и в работилница на място.

Победителката Савина Димитрова

Организаторите и наградените участници в конкурса заедно със заместник-ректора доц. Борян Янев

Петият проект е разработен от екипа на проф. д-р Илия Илиев, директор на Центъра по технологии към ПУ, и се казва **Умните биотици**. По този проект се работи активно за пускането му на пазара, като заедно с екипа на Офиса за технологичен трансфер концепцията ще бъде реализирана като start-up на университета. Представянето на проекта цели да запознае широката общественост с иновативен продукт, който ще бъде достъпен за потребителите, без да се конкурира с другите участници в конкурса. Идеята на екипа включва разработване на персонализирана биотична хранителна добавка за бебета и малки деца.

Във втората част водещите доц. д-р Мина Ангелова и доц. д-р Даниела Пастармаджиева от Офиса за технологичен трансфер към ПУ „Паисий Хилендарски“ представиха събитията от третия сезон на Start-up Academy, разказаха за приноса на ОТТ и обявиха резултатите от оценките на рецензентите, журито и публиката. Първо място бе присъдено на Савина Димитрова с проекта „Кендрисея“, който впечатли с уникалната визия за интегриране на културата и историята в съвременния туризъм. Второ място зае Виктория Попова с идеята „Фолклорна мечта“, насочена към съхраняване на българските традиции чрез курсове и събития. На трето място бе класирана Виктория Тошева с „Мечеландия“ – компания за персонализирани плюшени мечета, стимулираща детското творчество. Наградите бяха връчени от заместник-ректора на ПУ доц. д-р Борян Янев и председателя на Студентския съвет Димитър Стоянов, а участниците получиха ваучери и разнообразни награди от редица спонсори и партньори. Конкурсът утвърди значимостта си като платформа за изява на младите предприемачи и стимул за развитието на иновационни проекти с обществена стойност.

На 27 ноември 2024 г. в 6-а аудитория в Ректората на ПУ стартира сезон 4 на Start-up Academy с лекция на Ивайло Георгиев, организатор на Нощта на предприемачите, на тема „Пътят към успеха в предприемачеството“. Лекцията е насрочена за 17.30 ч. и ще даде на студентите ценни съвети за това как да изградят успешни компании и да преодолеят предизвикателствата по пътя си. Тогава ще бъде поставено и началото на четвъртото издание на Конкурса за най-добър start-up проект на ПУ.

Проф. Илия Илиев

Пловдивският университет събра българските учени, които изследват Зеления преход

Факултетът по икономически и социални науки (ФИСН) към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ организира кръгла маса, посветена на Зеления преход, с участието на 20 учени от 9 научни звена – университети и изследователски институти, в България. Всички участници във форума, който се проведе на 15 октомври 2024 година, осъществяват изследователски проекти, свързани с икономическите аспекти на зеления преход, устойчивото развитие и Националния план за възстановяване и устойчивост. Кръглата маса е част от събитията по повод на 30-годишнината на ФИСН и осъществяването на проекта „Зеления преход и ролята на Плана за възстановяване и устойчивост“ от научноизследователски екип на факултета.

Събитието откри деканът доц. д-р Маргарита Русева, която акцентира върху широката изследователска и преподавателска дейност на Пловдивския университет и ФИСН в областта на Зеления преход и устойчивото развитие. Модератор на форума беше ръководителят на катедра „Икономически науки“ доц. д-р Стефан Райчев. На кръглата маса бяха представени 8 научноизследователски проекта.

Доц. Маргарита Русева

Проф. д.и.к.н. Виржиния Желязкова от Института за икономически изследвания при БАН представи проект, който анализира опита на страни извън ЕС в Зеления преход, доколкото промените в климата и усилията за тяхното преодоляване са проблем със световно значение. Проектът отговаря на въпроса дали се реализира очакваният позитивен ефект на Зеления преход върху икономическия растеж. Разработват се иконометричен модел и комплекс от показатели. В друг проект от Стопанската академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, заедно с Икономическия университет – Варна, изследват развитието на селските територии, като се предлагат модели за тяхното устойчиво развитие. Доц. д-р Янислав Желев от Бургаския свободен университет представи проект, осъществяван съвместно с Института по стандартизация, в резултат на който са разработени иновативни практики във висшето образование и внедряването на зелените стандарти. В начинанието участват партньори от Румъния, Италия и Литва. 12 микрокредитни курса могат да се използват от университетите за интегриране в техните обучителни програми.

Специален гост на събитието беше Росица Георгиева – завеждащ отдел „Международно сътрудничество“ при Българския институт за стандартизация. Тя акцентира върху важноста на научноизследователските проекти за популяризирането на екологичните стандарти сред студентите, за да бъдат подготвени да ги използват в практиката. Институтът за стандартизация предоставя текуща информация за актуалните стандарти, а над 40 от тях са пряко свързани с различни теми на Зеления преход.

Доц. д-р Тая Георгиева и доц. д-р Гергана Славова от Икономическия университет – Варна, представиха проект, в който се изследват селски региони, с фокус върху Североизточния район, относно ефектите на зелената трансформация върху селското стопанство. Поради ограничеността на данните на това равнище екипът набира богата информация от представители на бизнеса и заинтересованите страни. Изследванията са помогнали да се идентифицират иновативни практики и модели, разработени и използвани от отделни компании, които водят до разрастване на кръговата икономика и до добри финансови резултати.

Докторантката Александра Корчева от Софийския университет представи научен проект, с който се оценяват отношението и предпочитанията на гражданите за Зеления преход. Изследването е извършено на базата на международна методология и анкетна карта и разкрива като цяло положителни нагласи спрямо Зеления преход – в по-голяма степен в големите градове, сред младото население и по-високо образованите граждани.

Проф. Радостина Бакърджиева от Института за икономически изследвания при БАН представи изследователски проект, който цели да установи доколко устойчиви са нефинансовите предприятия в трите аспекта – икономическа, социална и екологична устойчивост и връзката между тях. Прилага се интердисциплинарен подход на макроикономическо и микроикономическо ниво. Идентифицират се факторите и пречките за устойчивост на българските предприятия.

Проф. д-р Стефан Шилев от Аграрния университет в Пловдив представи проект за кръгово земеделие, осъществяван съвместно с партньорски организации от Италия и още 10 университета от

ЕС. С проекта се свързват секторите на селското стопанство с ИКТ и други инструменти за създаване на устойчиво селско стопанство и кръгов подход, включително едновременно отглеждане на две и повече култури, повече органични вещества в почвата, намаляване на въглеродните емисии от почвата и други.

Проектът, който е в основата на проведената в ПУ кръгла маса, се ръководи от проф. Даниела Бобева. Той включва изследване на теоретичните аспекти на прехода към зелена и устойчива икономика, включително проблемите на поведението на гражданите в контекста на поведенческия икономикс, конвергенцията и кохезията. Важен резултат от изследването е формирането на модел за оценка на ефектите, включително на поведението на фирмите с най-големи въглеродни емисии.

Като резултат от форума ще се обединят усилията на учениците, посветили изследванията си на Зеления преход, чрез създаване на база данни с български публикации, разширяване на преподавателската дейност и акцентирание върху новите процеси и стандарти. Учените се обединиха около необходимостта да се преодолеят пречките пред научните изследвания по темата за Зеления преход – ограничеността на публикуваните данни като времеви период, ограниченията пред сравнимостта на данните за целите на международни сравнения и необходимостта да се използват платени бази данни. Високият капацитет и международната разпознаваемост на българските учени в областта на Зеления преход се демонстрираха от това, че по представените проекти са публикувани близо 100 статии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

Конференцията „Технологии и право“ беше посветена на Деня на народните будители и на четирима юбиляри от Юридическия факултет

На 30 октомври 2024 г. в хибриден формат се проведе научен форум на Юридическия факултет (ЮФ), посветен както на Деня на народните будители – 1 ноември, така и на годишнини на изтъкнати преподаватели в ЮФ – наши съвременни будители. Преподавателите са проф. д.ю.н. Васил Мръчков, който преди няколко месеца навърши 90 години, също и отбелязалите своите 70-годишнини проф. д-р Поля Голева, проф. д.ю.н. Йонко Кунчев и доц. д.ю.н. Красен Стойчев. Повечето от тях са сред създателите на ЮФ, като и досега се включват с желание в обучението на студентите.

Деканът на ЮФ доц. д-р Даниела Дончева припомни накратко постиженията на юбилярите, приветства тях и участниците и откри конференцията **Технологии и право**¹.

Пленарният панел с модератор гл. ас. д-р Кристиан Райчев беше посветен на историческия, конституционния и социално-икономическия контекст на технологиите и правото. Докладчиците анализираха общи аспекти от областта на развитието на правото – например гаранциите за конституционното право на труд при навлизането на изкуствения интелект; Европейския портфейл за дигитална самоличност като революционен инструмент за упражняването на права по електронен път; изучаването и преподаването на римското право в епохата на новите технологии.

Нужните интердисциплинарни измерения по разискваната тематика дойдоха от докладите за системите с изкуствен интелект като помощ и ограничение, както и доклада за социологическите ракурси на технологиите, иновациите и правата на собственост. В този панел намериха място и доклади, разискващи тематика от отделни области на правото, като например технологиите за повишаване на активността при гласуване в България; аспекти на трудовото информационно право; отговорността при използване на изкуствен интелект в медицината; медиацията в електронна среда и други.

Разискванията на разнообразна тематика продължиха в **следващите два панела**, протекли паралелно след обяд. Представените доклади по време на **втория панел** – „Сигурност, публично право и технологии“, с модератори доц. д-р Антония Илиева и гл. ас. д-р Благой Делиев констатираха две тенденции. От една страна – налице е висока скорост на развитие на новите технологии, а от друга – перманентно догонване от страна на правото. Изнесените доклади бяха посветени на големи въпроси за балансирането на уредбата между тази на Европейския съюз и на държавите членки в светлината на цифровизацията, както и на отражението на цифровизацията на защитата на основните права и на изборния процес. Беше отделено внимание на различните подходи за прилагане на информационните и комуникационните технологии в консервативни области на публичното право, каквито са нормотворческият процес и дори сключването на международни договори. Не бяха подминати и редица актуални въпроси, свързани с прилагането на новите технологии в областта на данъчното право и на наказателното право и процес. Идеята, която бе застъпена от повечето участници в панела, беше, че технологиите са както на обект на правото, така и основен негов инструмент за осъществяване на регулативната му функция.

Ползотворна дискусия предизвика докладът, посветен на перспективите пред висшето юридическо образование. Участниците се обединиха около необходимостта от един балансиран подход в юридическите факултети за препотвърждаването на онези традиции, които имат своя безспорен успех, но също и за скъсване с

определени стигми и догми от миналото. Последните имат своето деконструктивно значение за развитието на висшето образование и достъпа до юридическата професия.

В **третия панел** – „Технологии, частно право и решаване на спорове“, с модератор гл. ас. д-р Александър Александров участие взеха преподаватели, практикуващи юристи и специалисти с познания в различни области (икономика, право и информационни технологии). Презентациите на участниците бяха по проблемите на цифровизирането на изворите на правото и въпроса за автентичността на копията; за влиянието на технологиите в облигационното право (например при сключването на договори); за сигурността при посредничество в сделките с недвижими имоти; за отговорността за причиняването на вреди в исторически план, при използването на изкуствен интелект и при използването на сайт.

С оглед на развитието на новите технологии и навлизането на изкуствения интелект във все повече области на живота бяха представени теми, свързани с предизвикателствата по отношение

Деканът доц. д-р Даниела Дончева открива конференцията

на правото на авторство; на закрилата на софтуера с отворен код и лиценза за използването му. Коментирана беше и правната защита на домейн.

Презентацията, посветена на правно-организационните форми на труда и капитала в епохата на добавената стойност, анализира фигурите на предприятието ползвател и на дружеството с променлив капитал. Засегнаха се въпроси на социалното подпомагане в България и необходимостта от неговото усъвършенстване. В последната част от панела съвременното развитие на технологиите се постави в контекста на гражданския процес. Стана дума и за новата автоматизирана информационна система за несъстоятелност и стабилизация към Министерството на правосъдието.

Денят на конференцията беше ползотворен и даде нови знания, както и вдъхновение на аудиторията. Така например никак неусетно участниците бяха пренасяни в различни исторически епохи. Бяха разяснени технологиите за съхраняване на документи от епохата на 12-те таблици (първоначално изписани върху дърво, по-късно – върху бронз), други документи са съхранявани на папирус, като се обърна внимание на перспективите при съхраняването на данни и документи в електронни контейнери, които да дават необходимата сигурност при промяна на софтуер и хардуер.

Бяха представени близо 40 доклада от общо около 45 докладчици, като един от последните беше от Италия. Институциите и организациите, в рамките на които работят отделните участници, са 16 – сред тях университети, институти на БАН, държавни учреждения и фирми. Очаква се предаването на докладите до края на месец ноември, след което те ще бъдат публикувани в научно рецензирано издание.

Събитието се проведе с подкрепата на „Явлена“ АД и на Факултетния студентски съвет, за което организаторите им благодарят.

До нови срещи на следващи така интересни форуми!

С най-добри пожелания към нашите будители и учители!

Ангел ШОПОВ, Благой ДЕЛИЕВ, Ивелина КОЖУХАРОВА

¹ Програмата, резюмета и друга информация за събитието ще намерите на <https://law.uni-plovdiv.bg/bg/2024/04/11/научна-конференция-технологии-и-прав/>

ПАИСИЕВИТЕ ЧЕТЕНИЯ –

42-годишна традиция в Пловдивския университет

На 7 и 8 ноември 2024 г. се проведе традиционният за Филологическия факултет на Пловдивския университет национален научен форум с международно участие *Паисиеви четения*. Превърнала се в истински празник на словото, конференцията за пореден път събра голям брой участници от България и чужбина с интригуващи езиковедски и литературоведски изследвания.

Откриването на форума се състоя в емблематичната за Филологическия факултет 10. аудитория, носеща името на доайена на Пловдивската лингвистична школа, забележителния лингвист проф. д.ф.н. Иван Куцаров.

Откриването на Паисиевите четения в 10. аудитория

Водещ на церемонията беше ръководителят на организационния екип за провеждане на форума и заместник-декан по научноизследователската дейност, проектната дейност, докторантите и факултетната организационна дейност – доц. д-р Красимира Чакърва, която приветства участниците и гостите на събитието. Заместник-ректорът по международната дейност и връзките с обществеността доц. д-р Борян Янев поздрави присъстващите от свое име и от името на ректорското ръководство, споделяйки, че за него е чест като дългогодишен участник както в конференцията, така и в нейната организация именно той да пожелае успех и творчески дискусии на докладчиците. От името на деканското ръководство на Филологическия факултет заместник-деканът по акредитационните процедури и контрола по качеството на обучението доц. д-р Ани Кемалова изрази пожеланията си за ползотворното протичане на конферентните дни.

Доц. д-р Красимира Чакърва обяви, че тази година докладчиците, гостите на конференцията и студентите в университета ще могат да се насладят на изложбата „Пловдив през обектива на първите фотографии“, организирана от Народната библиотека „Иван Вазов“. Информация за ценните снимки даде заместник-директорът на библиотеката госпожа Антоанета Лесенска. От името на библиотеката тя подари том с фотографиите, който ще бъде достъпен за всеки посетител в Университетската библиотека.

По традиция бяха представени и последните издадени томове с миналогодишните доклади на *Научните трудове на Пловдивския университет – Филология* от отговорния редактор на изданието доц. д-р Юлиана Чакърва. Тя уточни, че изданието вече е реферирано в CEEOL и НАЦИД и че всеки брой ще бъде достъпен онлайн.

Официалната част на откриването приключи с пленарния доклад, изнесен от един от най-авторитетните български литературоведи и дългогодишен преподавател в Пловдивския университет – проф. д.ф.н. Клео Протохристов, на тема „Опит за реконтекстуализация на „Жестокият пръстен“ (публикуваме го отделно на стр. 16). Изключително интересният прочит на Гео-Милевите произведения през призмата на вагнерианството показа не само различна гледна точка за анализирането му, но и постави много въпроси за размисъл на публиката.

В 13.30 ч. започна и работата в осемте тематични секции: *Литературен процес, критически разночетения и литературни награди; Славистика; Англицистика (Лингвистика и преподаване, Проблеми на литературата и превода, Лингвистика, Проблеми на литературата и литературната история); Германистика;*

Романистика; Испанистика; Русистика; Актуални тенденции в развитието на съвременния български език. В рамките на четенията бе проведена и кръгла маса на тема *Предвъзраждане и Възраждане. Българите и другите, или за духовните мостове на Балканите* (за кръглата маса можете да прочетете на стр. 14).

Доц. Борян Янев и доц. Красимира Чакърва отпратиха приветствени думи към участниците в конференцията

В работата на конференцията се включиха над 120 участници, като 16 от тях – от чуждестранни университети (в Полша, Чехия, Турция, Сърбия, Италия, Испания и Северна Македония); 57 души – от Пловдивския университет, а 54 – от други научни институции в България, като Института за български език и Института за литература към Българската академия на науките, Софийския университет, Югозападния университет, Великотърновския университет, Шуменския университет, Нов български университет, Университета „Проф. Асен Златаров“ – Бургас, Медицинския университет – Пловдив, Медицинския университет – Варна, Аграрния университет – Пловдив, Академията на МВР, Тракийския университет – Стара Загора.

В края на първия конферентен ден бяха представени юбилейният научен сборник „В лабиринта на словото“, посветен на 65-годишнината на проф. д.ф.н. Ваня Зидарова (информация за събитието – на стр. 12), и монографията на д-р Мария Мицкова „Българският език и неговите диалекти през погледа на възрожденския книжовник“.

Доц. д-р Петя Несторова, която беше отговорният редактор на юбилейния сборник, разказа за творческия път на проф. Зидарова и за процеса по издаване на книгата. Юбилейката от своя страна благодари развълнувано както на екипа, работил по сборника, така и на колегите си за годините, изпълнени с хармонична работна атмосфера и приятелство.

Проф. д.ф.н. Диана Иванова и д-р Мария Мицкова презентираха монографията, посветена на българския език и диалектите му, анализирани през погледа на възрожденския книжовник. Авторката подробно разказа за вдъхновението, материалите и откритията, които е направила в хода на изследването си, и благодари на ментора си проф. д.ф.н. Диана Иванова и на всички колеги и приятели, помогнали й книгата да стане реалност.

След интересния първи конферентен ден участниците продължиха дискусиите по интригуващите ги теми и на коктейла, организиран в чест на конференцията.

На следващия ден работата в секциите започна в 9.00 часа и продължи до обяд. В края на научния форум беше представена стихосбирката на доц. д-р Димитрина Хамзе „Поетично за художници“.

В секцията, посветена на актуалните тенденции в развитието на съвременния български език, участниците представиха изключително интересни и иновативни за лингвистиката проблеми, някои от които бяха интерпретирани в съпоставителен контекст. Докладите обогатиха още повече палитрата от актуални теми и предизвикаха оживени дискусии.

За пореден път конференцията се оказа събитие, провокиращо интересни научни теми, интригуващи дискусии и академични приятелства, които карат всяка година участниците и слушателите да се връщат, за да усетят духа на словото в рамките на *Паисиевите четения*.

Гл. ас. д-р Милена ВИДРАЛСКА
Катедра по български език

В лабиринта на словото – юбилеен сборник, посветен на 65-годишнината на проф. д.ф.н. Ваня Зидарова

Скъпи колеги,
уважаеми гости,

За мен е изключителна чест и огромна радост да представя научния сборник *В лабиринта на словото*, посветен на 65-годишния юбилей на нашата обичана и уважавана колега проф. д.ф.н. Ваня Зидарова.

Ще започна с няколко думи за пътя на професор Ваня Зидарова дотук. Тя е дългогодишен член на Катедрата по български език към Пловдивския университет, уважаван колега и преподавател на поколения студенти. Именно от Пловдивския университет започва нейното научно израстване. Тя учи и завършва с отличие българска филология през 1982 г., като още същата година започва работа като хоноруван асистент. През 1994 г. защитава успешно дисертационния си труд на тема „Семантика и употреба на словоформата „един“ в съвременния български език (с оглед на катего-

Колеги и приятели присъстваха на представянето на юбилейния сборник в чест на проф. Ваня Зидарова

риятата определеност-неопределеност)“ и придобива образователната и научна степен *доктор*. Още в началото на своя научен път тя осъществява две специализации: в Софийския университет (1985 г.) и във Варшавския университет, Полша (1992 г.).

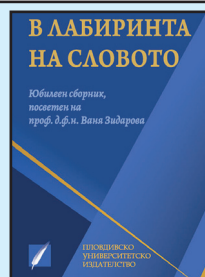
Като главен асистент в катедрата през 2000 г. тя защитава успешно хабилитационния си труд „Очерк по българска лексикология“ и е избрана на академичната длъжност *доцент*. През 2018 г. представя дисертационния труд „Семантика и прагматика на детерминацията в българския език“, с който придобива научната степен *доктор на науките*, а две години по-късно е избрана за *професор*, като основната ѝ монография – „Динамика и иновации в лексикалната система на българския език“, е публикувана още през 2019 г.

Днес научната работа на проф. Зидарова включва 2 монографии, 5 учебника и помагала, 84 научни статии, 16 от които в чужбина, като безспорно най-значими за българистиката са изследванията ѝ в областите лексикология на българския език и детерминация на имената.

Преподавателската ѝ дейност в университета е свързана с богат набор от езиковедски дисциплини: лекционни курсове по съвременен български език, фонетика на съвременния български език, лексикология на съвременния български език; особености на публичната комуникация и медийния език; история, теория и практика на българската лексикография; теории за частите на речта – класификационни подходи; съвременни словообразователни процеси; семиотика и лингвистика. През годините проф. Зидарова подготвя и издава редица учебници и помагала в помощ както на студентите, така и на преподавателите по български език у нас и в чужбина.

Освен всички изброени академични и научни успехи проф. Зидарова активно участва в редакцията на научни трудове, в научни журита и комисии, експерт (външен оценител) е към Фонд „Научни изследвания“ при МОН, рецензент в специализирани издания, външен рецензент на списанието *Slavia Meridionalis* към Полската академия на науките. В рамките на университета взема активно участие в научно-образователни проекти, комисии (в Комисията по международно сътрудничество, в кандидатстудентската комисия по български език като председател и проверяващ, в Аcreditационната комисия и др.), различни административни и образователни инициативи. Постиженията и активната ѝ дейност в рамките на университета и извън него са основанията да бъде удостоена с плакет „За принос в развитието

На 7 ноември 2024 г. в рамките на Паисиевите четения бе представен научният сборник „В лабиринта на словото“, посветен на проф. д.ф.н. Ваня Зидарова. Доц. д-р Петя Несторова представи научния път на проф. Зидарова и сподели някои подробности за работата на екипа, осъществил подготовката на изданието.

на Филологическия факултет“ през 2019 г.

Тя осъществява голям брой мобилности по програмите CEEPUS и ERASMUS, както и лекторати в Познан, Прага и Будапеща. Над десет са държавите, които посещава като лектор и в които представя не само своите трудове, но и допринася за популяризиране на името на Пловдивския университет (Братислава, Торун, Бордо, Прага, Гент, Гьотинген, Бърно, Пардубице, Краков, Комотини).

Творческата палитра на Ваня Зидарова е пъстра и разностранна, а тезисите ѝ са оправдана

висока заявка за професионално изпълнение и научен устрем, довели до сериозен принос в лингвистичната теория и практика. Интригуват я различните равнища на езика, а тя не се двоуми да навлезе дълбоко в основите му, а именно морфологични, фразеологични, словообразователни, културологични и лингвокултурологични. Освен от именната детерминация и лексикологията, около които се оформя и ядрото на нейния научен интерес, тя се вълнува и от славянските езици и сравнителния анализ на процесите в тях.

Всичко казано дотук ми дава основание да заявя с убеденост, че колегите в България, а и много колеги българисти в чужбина познават добре нашата юбилярка, запознати са с нейните текстове и с нейните научни интереси и постижения.

А сега с огромно удовлетворение мога да ви покажа сборника в чест на проф. Ваня Зидарова, който вече е готов и очаква читатели.

В лабиринта на словото е петият юбилеен сборник, който Катедрата по български език в Пловдивския университет подготвя и издава в рамките на последните 22 години. Този факт сам по себе си говори за високо научно ниво, широка известност и професионализъм на изследователите, които са част от нея.

От името на цялата катедра и от името на проф. Зидарова искам да изкажа благодарност на всички колеги, които успяха да подготвят и да изпратят свои текстове, а и на тези, които имаха желание, но по една или друга причина не успяха да се включат. В сборника взеха участие 24-ма колеги от 8 университета: Пловдивския университет, Софийския университет, Великотърновския университет, Университета „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, Югозападния университет – Благоевград, Масариковия университет – Бърно, Чехия, и Тракийския университет „Демокрит“ – Гърция. Една колега от Софийския университет в момента преподава български език като втори в Лондонския университетски колеж, откъдето и изпрати своя текст.

На първо място в сборника е научната биография на проф. Зидарова и библиография на всички нейни публикации. Следват текстовете на колегите, които са обособени в четири научни области: *История на българския книжовен език, Съвременен български език и съпоставително езикознание* (която е и най-обемната), *Лексикология и фразеология* и *Съвременна литература и култура*.

Като част от екипа, който имаше за задача да състави сборника (това бяха гл. ас. д-р Милена Видралска, гл. ас. д-р Десислава Дими-

Във Филиала в Смолян бе представен сборник, посветен на 60-годишнината на проф. Елена Каневска-Николова

На 24.10.2024 г. пред многобройна аудитория – представители на академичната общност, местната власт и обществеността в Смолян, в заседателната зала на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Филиал Смолян, бе представен сборникът „Език, общество, култура“, посветен на 60-годишнината на проф. д.ф.н. Елена Каневска-Николова.

Елена Каневска е родена в гр. Смолян през 1964 г. Завършила е българска филология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 1998 г. защитава докторска дисертация на тема „Съвременната смолянска градска езикова ситуация“, а през 2010 г. ѝ е присъдена научната степен „доктор на филологическите науки“ за успешно защитената дисертация на тема „Тройното членуване в родопските говори – диахронен, синхронен и футурологичен аспект“. През 2002 г. е избрана за доцент, а през 2015 г. – за професор в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Филиал Смолян. Научните ѝ интереси са в областта на диалектологията, социолингвистиката, ономастиката. Член е на Международното социолингвистическо дружество – София, и на Съюза на учените в България. В конкурса за високи научни постижения на млад учен в областта на хуманитарните науки е удостоена от СУБ с грамота през 1999 г. и с диплом през 2002 г. Тя е автор на над 150 публикации, монографии, учебници, студии, статии в престижни български и чуждестранни научни издания. Неини трудове са широко използвани и цитирани от наши и чужди учени.

Наред с научната си дейност проф. Николова активно участва в обществения и културния живот на града и областта, а като директор на филиала на ПУ „Паисий Хилендарски“ в Смолян неуморно работи за издигане на имиджа на учебното заведение и за модерен и висококачествен учебен процес, който да гарантира създаването на подготвени и конкурентоспособни педагогически специалисти.

Юбилейното издание бе представено от доц. д-р Елена Гетова, която сподели подробности от процеса на неговото създаване и очерта тематичните полета, в които са разположени изграждащите го публикации. Доц. Гетова обърна внимание, че заглавието „Език, общество, култура“ не само обобщава широтата на изследователските зони, в които проф. Николова работи, но отразява и разностранните научни интереси на нейните колеги,

Проф. Елена Каневска-Николова и проф. Петър Сотиров

включили се със свои проучвания. Съдържанието на сборника е организирано в четири раздела: „Социолингвистика и психолингвистика“, „История на езика и диалектология“, „Съвременен български език и ономастика“ и „Литература, история и методика“. В изданието са включени изследвания и текстове на утвърдени учени от университетите в България, Полша, Гърция, но и на прощаждани в научното поприще млади учени, мотивирани от колегиалния пример и ценните съвети на проф. Николова. Сред изследванията се открояват темите „Смесеният език на виенските българци между виталността и отмирането“ с автор проф. Ана Кочева, „Българският език в емиграция или къде живеят диалектите“ на доц. Катя Исса, „Библейските основи на новобългарската проповед през 18-и век: От книга Левитска“ на проф. Мариана Цибранска-Костова, „За текста на проповедта „Неделя на Петдесетница“, включен в среднородопските дамаскини. Някои диалектни особености“ на доц. Георги Митринов, „Системата от роднински названия в говора на село Момчиловци в контекста на славянския езиков ландшафт“ на проф. Славка Керемидчиева, „За някои названия за храни от региона на Ксанти в Южните Родопи“ на доц. Христина Марку.

След емоционалното представяне на доц. Гетова думата бе дадена на юбилярката, която благодари на редакционния екип, на участниците в сборника и на всички присъстващи на тържественото събитие. Сърдечни приветствия и прочувствени думи на признателност и уважение към проф. Николова поднесоха доц. д-р Борян Янев – от името на ректорското ръководство, Андриян Петров – заместник областен управител на Област Смолян, Никола Запрянов – началник на РУО – Смолян, проф. д-р Ана Кочева (ИБЕ при БАН), проф. д.ф.н. Петър Сотиров (Университета „Мария Кюри-Склодовска“ – Люблин, Полша), преподаватели и студенти във Филиал Смолян, директори и учители в базови училища. Заместник областният управител на Смолян Андриян Петров оповести инициатива за удостояване на проф. Николова със званието „Почетен гражданин на Смолян“. Топлите думи на колеги и съмишленици определиха проф. Николова като изключителен учен, ненадминат специалист по родопските говори, всеотдаен преподавател със забележителна съзидателна сила и творческа енергия, обществен, отдаден на Родопите, и не на последно място – човек и приятел с огромна стойност за околните.

Ас. Бонка БАЛИЙСКА

➔ От стр. 12

В лабиринта на словото...

трова, гл. ас. д-р Димитър Георгиев и доц. д-р Петя Несторова), аз бях привилегирована да общувам с колегите, изявили желание да участват в него със свой текст. В многото имейли, които получих, с радост установих искреното уважение, приятелската обич и топлина и огромното желание на всички да бъдат част от този важен за Ваня момент в нейния живот и кариера.

Ще споделя части от кореспонденцията с авторите, за да ви направя съпричастни към тези емоции, които ме докоснаха и владяха през изминалите месеци:

- „Въпреки огромната си натовареност не мога да пренебрегна любезната Ви покана, ще участвам в сборника, посветен на проф. Зидарова, тъй като уважението и симпатиите ми към нея са огромни;

- Благодаря за поканата. С удоволствие ще се включа в сборника;

- С радост ще се включа с текст в юбилейния сборник за Ваня Зидарова;

- ... проф. Зидарова е голям учен и добър приятел;

- Много, много искам да участвам в сборника, защото уважавам изключително много Ваня, та тя беше в първото ми жури;

- Тази публикация, строго погледнато, не е стриктно научен текст. Тя просто има една

единствена функция – да бъде за Ванчето! ... Този ми текст е писан специално – не просто за сборника, а за нея!

Имаше и колеги, които съжалиха, че няма да успеят да се включат, но написаха много топли думи, като например:

проф. Надка Николова: „С голямо съжаление Ви съобщавам, че поради лични причини няма да мога да участвам в сборника, макар че Ваня ми е близка до сърцето“;

доц. Патрик Боровяк: „Много ми е жалко, но няма да успея да приготвя статията. Сърдечни поздрави на проф. Зидарова“.

В някои от текстовете в сборника има и лични послания към проф. Зидарова, но с тях вие можете да се запознаете по-късно.

И накрая да пожелаем на Ваня много здраве, още интригуващи текстове и НА МНОГАЯ ЛЕТА!

Тъй като сборникът вече е при нас, всеки автор може да получи своя екземпляр с автограф от проф. Зидарова.

Благодаря ви за вниманието, колеги, приятна вечер!

И на добър час на тази прекрасна книга!

Доц. д-р Петя НЕСТОРОВА

КРЪГЛА
МАСА

Предвъзраждане и Възраждане. Българите

На 7 и 8 ноември 2024 г. успешно премина **научната конференция с международно участие** на Филологическия факултет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. **В рамките на Паисиевите четения** се проведе и поредната кръгла маса под надслов „Предвъзраждане и Възраждане. Българите и другите, или за духовните мостове на Балканите“. Форумът събра изявени учени и млади специалисти от Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, Тракийския университет в Ст. Загора, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Към кръглата маса се присъединиха и гости от страната и чужбина.

При откриването организаторът на кръглата маса проф. д.ф.н. Диана Иванова припомни концептуалната същност на научната среща и очерта проблематиката в оформилите се дискуссионни полета с обединяващи ги теми в рамките на две епохи – Предвъзраждане и Възраждане. Проведената кръгла маса имаше за цел да разшири проблематиката си с теми, които във времето са оставали встрани от полезрението на специалистите в областта на историческата лингвистика. Включването на изследвания върху езиковите и културните връзки на Балканите и отвъд тях не са непознати, но някои въпроси изискват по-задълбочен анализ и фактологична детайлизация както в рамките на лингвистиката, така и комплексно – в културноисторически и социолингвистичен дискурс – анонс, който успешно се потвърди в докладите.

В първото заседание се представиха доклади с анализи на процеси и тенденции в развитието на книжовните езици на Балканите. В доклада си „За принципите на езиково смесване в славянобългарската книжовноезикова практика през първата половина на XIX век“ Найда Иванова (СУ „Св. Климент Охридски“) изтъкна необходимостта от задълбочено аналитично изследване на процесите на езиково смесване, които съпровождат славянобългарския книжовен тип, както и други книжовни разновидности в сферата на *Slavia Orthodoxa* през първата половина на XIX век. След внимателен анализ авторката стига до заключението, че „срещите“ и контактите с подобна книжна дават възможност за определяне на основните принципи на езиковото смесване, което от своя страна би довело до прецизиране на критериите за структурен анализ на текстовете от смесен тип. Иновативен по своя характер и с изтъкнатите в него тези, докладът открива пътека към една малко изследвана проблематика, заслужаваща по-задълбочено внимание.

Сходен по тематика и научно добре обоснован беше и докладът „Агиографът метафраст Йеросхимонах Спиридон Рилски – ученик и последовател на неоисихаста Паисий Величковски“ на Атанаска Тошева (ПУ „Паисий Хилендарски“). Авторката изтъква заслугите на Спиридон Рилски не само с историографския му принос с написването на „История во кратце о болгарском народе славенском“ (1792), но и със строго следваните от него български исихастски традиции, като подготвя нова редакция на Пространното житие на преп. Теодосий Търновски и съставя Служба за българския светец. Специално внимание авторката отделя на житието на Теодосий Търновски, в което метафрастът Спиридон Рилски следва високите образци на общославянската православна метафрастика, създадени от предходниците му в Търновската книжовна школа.

Не беше отминато и направеното от други творци от същата епоха, белязана с реформи, пазители вече на новото, печатното слово. С такава насоченост беше и изнесенният от Тая Нейчева (ПУ „Паисий Хилендарски“) интересен доклад със заглавие „Нравоучения от священного писания“ – адаптация на библейските цитати в „Юности честное зерцало“. Авторката представи в широк аспект (съдържателен и лингвистичен) обекта на изследването си – книга, известна като първия руски учебник по етикеция, буквар, съдържащ и няколко други раздела със светски характер, между които и практическо ръководство по четене на гражданската азбука. Отбелязана е и употребата на гражданското писмо от съставителя в текст на църковнославянски език, както и преводите му на библейските цитати на руски език и др. Централно място в изследването си Т. Нейчева посвещава на типа промени при адаптацията на църковнославянския текст чрез елементи на руския език на лексикално, морфологично и синтактично равнище.

В уводната част на текста „Ние и другите, или за чуждоезиковото влияние в процесите на ранната интелектуализация на новобългарския книжовен език (НБКЕ) през Възраждането“ Диана Иванова (ПУ „Паисий Хилендарски“) се спира на факторите за развитието на НБКЕ и на неговата интелектуализация, процеси, тясно свързани със светското образование и с изстраването на възрожденската ни интелигенция, която пренася на родна почва европейските културни ценности и образци. Подчертава се ролята на преводната дидактична литература за интелектуализацията на НБКЕ по пряк път или чрез език посредник. Посочени са примери на заемки от интернационална лексика, като чрез етимологичен анализ се откриват пътищата на проник-

Участниците в кръглата маса

ването ѝ, което показва, че невинаги заемката идва по пряк път, а е заимствана чрез посредничеството на някои от балканските езици – гръцки, румънски, сръбски, турски, а извън тях – и руски.

Интерес предизвика и съвместният доклад на Елена Гетова (ПУ „Паисий Хилендарски“) и Петя Карамфилова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) – „По реда на новый ни макаронический языкъ“ (Език и политика във вестник „Остен“, 1879). Докладът се отнася към проявите на тематични, жанрови и езикови особености, характерни за следосвобожденската журналистика. Обект на изследване е вестник „Остен“ (1879) – първото след Освобождението сатирично издание с редактор Петко Славейков. Съавторките, водейки се от възрожденската нишка, уместно се насочват към другия хумористичен вестник на Славейков „Гайда“ (1863 – 1867) и сравняват лексиката от двете епохи – възрожденска и следосвобожденска, като констатира, че формирането на новата административна лексика не тръгва гладко, поражда недоразумения и слага бариери в общуването. Посочените в доклада примери водят до извода, че те са огледало на политическата ситуация от 1879 г. и отразяват новия журналистически език, като същевременно показват и зависимостите между език и политика.

Докладът на Маргарита Младенова (СУ „Св. Климент Охридски“), „Един по-малко известен съвременник на Константин Иречек“ по особено интересен начин се съвместява в темата на кръглата маса, за да ни напомни за траекториите на славянската взаимност, и по-конкретно – за чешките културни проекти

и другите, или за духовните мостове на Балканите

в българското общество през Възраждането и в следосвобожденския период. Какво е накарало родения в Чехия Славомир Бройер да напусне родината и да пристигне в Хилендарския манастир на Атон като послушник, а по-късно – и да прегърне монашеството, ние можем само да гадаем, но от водения от него дневник през 1881–1884 г. авторката на статията извлича интересна информация, която потвърждава силните чешко-български връзки през разглеждания период, оставили следи в българската култура. Такава следа оставя след себе си и чехът, приел монашеското име Сава Хилендарец. С неговата личност ни запознава М. Младенова, проследявайки дейностите му в манастира, които не са малко: обучен като специалист в земеделското дело, с научни интереси към ботаниката и градинарството, той споделя познанията и опита си с монасите, а като добър познавач на дърводелството променя и облика на манастира. Но като най-голяма заслуга авторката определя систематичното уреждане и подреждане на манастирската библиотека, което в най-голяма степен показва високата култура и духовната отдаденост на православния чех – атонския монах Сава Хилендарец.

В своето изложение „Карманная книга“ и преводните трансформации на Сава Филаретов“ Детелина Овчарова обръща внимание на проблеми, свързани с преводната литература, разглеждана в различни ракурси: образователни, културологични, социолингвистични и езиковонормативни. Обект на изследване е двуезичният разговорник „Карманная книга для русских войнов, находящихся в походах против турок по болгарским землям“ (1854 г.), като вниманието на авторката е насочено към методическите концепции, валидни за третата четвърт на XIX в., и избора на С. Филаретов в тази насока. Съответно анализира методите на превод, които използва възрожденският книжовник, и посочва паралелно примери от руската и от българската част на разговорника.

В доклада си „Лексикографските забележки на Кузман Шапкарев върху „словаря на професора Дювернуа“ Мария Мицкова обръща внимание на един малко познат коментар на възрожденския книжовник върху „Словарь болгарского языка по памятникамъ народной словесности и произведениймъ новѣйшей печати“ (Москва, 1885 – 1889) от руския славист Александър Дювернуа. Отпечатването на речника, създадено изключително върху писмени източници, предизвиква незабавна критична реакция от страна на българските познавачи на говоримата реч, като М. Дринов, П. Р. Славейков, сред които е и К. Шапкарев. Авторката се спира на критичните му бележки върху речника, отпечатани в екзархийския вестник „Новини“ (1891 – 1892 г.), където фолклористът коментира недостатъците в 120 словоформи: липсващи думи или думи с неправилно изтълкувани значения. Независимо от това в заключението авторката подчертава значението на речника на А. Дювернуа от съвременна гледна точка и неговата роля като ценен извор на богат лексикален инвентар от края на XIX век, който и досега се използва.

Теодора Илиева (Трайкийски университет – Ст. Загора) представя доклад, посветен на 120-годишнината от кончината на поп Минчо Кънчев, познат като свещенослужител, публицист, документалист и революционер. В уводната част на текста авторката

уточнява, че изследването ѝ се фокусира върху спецификите на старозагорския социолект на основата на текстове от двутомника „Видрица“ от края на XIX век. Обект на проучването са мемоарни текстове от „Видрица“, които са ценни не само като документален материал, но и като извор и свидетелство за диалектна и социолектна принадлежност. В резултат на направения анализ на графично, фонетично, морфологично и лексикално равнище авторката определя мезолекта на поп Минчо като контаминация от старозагорския градски говор от втората половина на XIX век, разговорната форма на книжовния език от този период и диалектните особености на с. Арабаджиево (днес с. Коларово), родното село на поп Минчо.

Владислав Миланов спира вниманието си върху делото на друг възрожденец с богата биография – даскал Ботьо Петков: високо образована личност, общественик, участник в църковните борби, основател на едно от първите класни училища и до края на живота си отдаден на училищното дело. Но за другата страна на неговите занимания – сътрудник на вестници, автор и преводач на дидактична литература от руски и гръцки, Вл. Миланов отбелязва, че рядко се пише. Това е мотивирало изследователя да напомним за този заслужил учител в доклада си, озаглавен „Филологът Ботьо Петков“. Наред с обзора на творчеството на книжовника и неговите приноси като филолог, той обръща внимание и на написаната от даскал Ботьо граматика, останала в ръкопис, за която малко се знае, и с това напомня, че в изследователското поле на възрожденската интелигенция все още има празноти, които специалистите трябва да запълнят.

Докладът на Лалка Георгиева (ЮЗУ „Неофит Рилски“) е в областта на словообразуването – проблематика, с която тя се занимава. Предмет на изследването ѝ е словообразуването на имена за носители на определени черти, свойства (*nomina attributiva*) в доклада „Словообразуване на имена за носители на определени черти, свойства (*nomina attributiva*) в цариградския превод на Библията (1871 г.)“. При анализа авторката е използвала теоретичните постановки на чешкия лингвист Милош Докулил в *Tvoření slov v češtině: Teorie odvozování slov* (1962) и на тази основа класифицира названията по словообразователни типове в трите граматични рода, като примерите са извлечени от Стария завет. Един от приносите на доклада са изводите от съпоставката с някои от характерните форманти при *nomina attributiva* в по-старите периоди от историята на българския език.

В двете заседания се изнесоха доклади с иновативен характер и с приноси към историческата лингвистика: изтъкнаха се непознати факти, свързани с книжовното ни наследство от XVIII и XIX век, с активната роля на възрожденците в изграждането на книжовния език, за обогатяването му с лексика от различни източници и за неговата интелектуализация. Представиха се филологическите възгледи и книжовните идиолекти на познати и по-малко познати възрожденски автори. Бяха подчертани заслугите на българската интелигенция за внасянето на европейските просветителски идеи и прилагането им на родна земя. Голяма част от докладите имаха интердисциплинарна и интеркултурна насоченост в тон със зададената тема, което даде възможност да се представят творците и творбите им в по-широк контекст, а при съпоставителните изследвания – да се анализират сходни или контрастни езикови явления, но и да се търси индивидуалното и уникалното им присъствие в културното и в книжовното поле.

Надяваме се, че многоаспектното изследване на предвъзрожденските и възрожденските процеси ще добави нови приноси към историческата лингвистика, а популяризирането на резултатите от изследванията, представени на кръглата маса, ще допринесе за разширяване на познанията в тази област на науката.

Диана ИВАНОВА

Вестник „Пловдивски университет“

ISSN 2815-4592 (print), ISSN 2815-4606 (web)

Главен редактор: Тильо Тилев, тел. 032/261 477

Електронна поща: tiliotilev@uni-plovdiv.bg; vestnik_pu@abv.bg

Коректор: Гергана Иванова. Предпечат: Георги Ташков

Печат: Пловдивско университетско издателство

Адрес на редакцията: Пловдив, ул. „Цар Асен“ № 24

Пленарен доклад на проф. д.ф.н. Клео Протохристова:

Първата поетическа книга на Гео Милев, създавана през периода 1915 – 1919 и публикувана през 1920 година, още с появата си става обект на серия рецензии и отзиви. В една или друга степен разноречиви и разнопосочни със съдържащите се в тях критически нагледи, рецензиите са единодушни в констатациите си за редица недостатъци както на отделни стихотворения, така и на целия поетически цикъл. Независимо дали фокусът е върху изявите на непремерна провокативност, или върху неравности от формален характер, или пък върху проблематичната оригиналност на част от творбите, общата насока

Проф. Клео Протохристова

на прочитите е да ситуират цикъла в актуалните културни процеси и да го съотнесат с проявите на модернизма и на експресионизма.

Затвърденият впоследствие постоянен и задълбочен критически интерес към „Жестокият пръстен“, който продължава и до днес, дава ход на интерпретации, ориентирани спрямо богат набор от контексти – исторически, литературноисторически, индивидуалнотворчески. При цялата системност и многостранност на подходите към поетическия цикъл на Гео Милев обаче лесно е да се съобрази, че отделни негови съдържателни особености са останали недогледани. Някои от тях подсказват за възможността той да бъде доосмислен с полагането му в алтернативни контекстуални рамки, като измежду тях настоящият прочит избира вагнерианството. Целта на предстоящото изложение е да изпробва предложената хипотеза, набавяйки необходимите за това аргументи, с очакването, че подобна реконтекстуализация би предоставила възможности както за препотвърждаване на вече стабилизирани прочити на цикъла, така и за евентуалната им ревизия.

Широко споделено е разбирането за демонстративната литературност на стихотворенията, включени в „Жестокият пръстен“, проявена най-изразително във възпроизвеждането на парадигмални сюжети и персонажи като Парсифал, Лоенгрин, Едип или Фауст или в интертекстуални обвързвания с най-различен характер – от алтернативни реминисценции и смътни алюзии до директни цитати.

Недооценена остава, от защитаваната тук гледна точка, една друга съдържателна обвързаност на „Жестокият пръстен“ – тази с творчеството на Вагнер и с вагнерианството. Най-видимият пласт на въпросната обвързаност се състои от преките референции към две от оперите на композитора – „Парсифал“ и „Лоенгрин“, но под тази непосредствена видимост могат да бъдат разпознати и други, по-дискретни съотнасяния. Рецензиите, появили се непосредствено след публикуването на книгата, фокусирани най-вече върху поетиката на стихотворенията, не забелязват тази обвързаност. Едно-единствено изключение се открива в отзива на Константин Гълъбов, където в контекста на известна подозрителност за начина, по който Гео Милев борави с прецеденти от творчеството на поети, цитирани в епиграфите или останали неназовани, конкретно в коментара си върху стихотворението „Парсифал“, акцентиращ отново проблема за влиянията и вторичността, той пише: „Тук обаче използването на чуждото не е плагиат и ако аз се спирам на него, то е само да посоча, че четецът на „Жестокият пръстен“ трябва да бъде книжник като самия автор – да притежава дори една по-голяма историко-литературна начетеност. Така, за да му бъдат ясни шчо-годе фабулните предпоставки в това стихотворение (които са тъй забулени), той трябва да познава ако не средновековните поети Chrestien de Troyes и Wolfram von Eschenbach, то поне Рихард Вагнер. А за да разбере защо рицарят на свещения Граал нарича майка си „Сърдечна болка“, той трябва да знае непременно немски език – и нейното име – Herzeleide“. В критиката на Константин Гълъбов осезателно се прокрадва внушението за плагиатство, което, макар и почти век по-късно, бива убедително опровергано в една респектиращо професионална студия на Бисера Дакова.

Игнорирането на обвързаността с Вагнер остава като трайна тенденция в прочитите на цикъла. Струва ми се важно да се спомене, че в бележките към стихотворенията „Парсифал“ и „Лоенгрин“ от многобройните издания на цикъла – било самостоятелни, било в томове избрани или събрани съчинения на Гео Милев – без изключение се обяснява единствено идентичността на фигурите, като не се уточнява,

че всъщност става дума за герои от оперите на Вагнер. Същата нагласа управлява и коментарни текстове върху цикъла. Щастливо изключение от тази практика е статията на Надежда Стоянова „Времето. Стратегии на разкъсване на „Жестокият пръстен“, в която – в бележка към коментар на стихотворението „Лоенгрин“ – се прави уговорката: „Би било интересно разглеждането на препратките към контекста и сюжета на оперите за Парсифал и Лоенгрин на Р. Вагнер и др.“.

За да подходим към тази задача, съобразявайки се с изпробваната тук хипотеза, че е възможно „Жестокият пръстен“ да бъде интерпретиран в контекста на вагнерианството, е задължително да проверим за наличието на факти, които да отговорят на формулирания с прозрачна интертекстуална закачка въпрос „Какъв му е на Гео Вагнер?“.

Нека започнем с показателната подробност, че през същата 1920 г., когато излиза „Жестокият пръстен“, в статията си „Родно изкуство“, публикувана във „Везни“, Гео Милев, описвайки представата си за големите европейски култури, откроява като представителни за „немското изкуство“ имената на Гьоте и Вагнер. В по-ранен брой на списанието той пише отзив за концерт с изпълнение на творби от Панчо Владигеров, в който като родоначалници на модерната европейска музика посочва Бах, Бетовен и Вагнер, след което, коментирайки хладния прием на Владигеров от страна на публиката и съпоставяйки го с аплодисментите, които получава Димитър Караджов, друг съвременен български композитор, обяснява, че това е защото „Караджов е по-понаят – както Щраус е по-понаят от Рихард Вагнер, по **шаблонно** **спадък** от Вагнера...“.

Интересът на Гео Милев към Вагнер обаче не е ограничен в периода, свързан с работата по „Жестокият пръстен“. Той го предхожда, а също така продължава и след публикуването на цикъла. Още с ранната 1911 г. е датирано неговото стихотворение „Зигфрид като вихър летеше в полето (Из немския юначен епос)“. Макар и в подзаглавието поетът да конкретизира Зигфрид като герой на „Песен за нибелунгите“, далеч по-вероятно е, че идеята е възникнала по повод на Вагнеровата тетралогия „Пръстенът на нибелунгите“. Години по-късно, през 1924-та, той ще публикува в списанието си „Пламък“ и статия на самия Вагнер, озаглавена „Революцията“.

Представените дотук факти и наблюдения подсказват възможността за търсене на обвързаност между Гео-Милевия поетически цикъл и творчеството на Вагнер. Извън съмнение е, че Гео Милев е повлиян от култа към Вагнер. За него композиторият играе ролята на своеобразен ориентир както за високостойностно в изкуството, така и, което е по-важно, като мярка за модерност и експериментаторство. Същите факти обаче биха придобили допълнителен смисъл, ако бъдат интерпретирани в контекста на вагнерианството, което през първите две десетилетия на двайсетия век е в своя апогей и се е превърнало в своего рода квазирелигия. Логично е да се предположи, че поетът, силно обвързан с немската култура и с изострена чувствителност към актуалностите в нея, е бил подвластен на общата тенденция.

Тази догадка е необходимо да бъде верифицирана с допълнителни архивни проучвания. Но засега в нейна подкрепа работи и обстоятелството, че макар и с известно закъснение, което измества момента на най-голям интензитет към двайсетте години на века, вагнерианството оказва силно влияние и върху представителна част от българския културен елит. Въпросът за вагнерианството в България – необяснимо или може би лесно обяснимо защо – е оставен без каквото и да е научен интерес. Изключение прави едно научно съобщение на Калина Бахнева от 1997 г. за писмо на Боян Пенев до Мария Каспрович, в което той споделя впечатленията си след слушането на „Танхойзер“ – с коментар, който е фокусиран върху вагнерианството. С оглед на този очевиден дефицит тук се налага компенсаторно да бъдат приведени поне необходимия минимум показателни факти, достатъчни, за да осигурят конструкцията на тази не просто допълнителна, но и алтернативна контекстуална рамка, спрямо която позволява да бъде прочетен „Жестокият пръстен“.

Ако се подчиним на импулса, зададен от Бахнева, ще се натъкнем на показателни факти. По свидетелство на Дора Габе Боян Пенев познавал Вагнер извънредно добре, според преценката ѝ – „както никой друг у нас“. Разказва, че докато семейството пребивавало в Мюнхен през 1912 г., са изразходвали средствата си за половин месец само да се снабдят с билети за всичките оперни спектакли, представяни на тамошните Вагнерови тържества, като пропуснали единствено „Парсифал“, защото все още не бил поставян там, но затова пък го чули по-късно в Берлин. Отношението му към Вагнер трябва да е било едва ли не професионално, защото преди посещението на спектаклите той се подготвял сериозно. Габе свидетелства и за това как Боян

Опит за реконтекстуализация на „Жестокият пръстен“

Пенев по цели дни стоял над партитурите, понякога до зори, махал в такт с ръце или тананикал. И как не само знаел всички мотиви от съответната опера, но изпитвал и съпругата си, за да провери дали разпознава достатъчно добре лайтмотивите, като дори я подигравал, когато я намирал неподготвена. Габе цитира конкретно изказване на Пенев: „Всяко голямо и дълбоко изкуство изисква проучване. А Вагнер е много сложен. Неговата музика пробужда неизброимо богатство от мисли и чувства... Музиката и животът се сливат в едно“.

За трайния интерес на Боян Пенев към Вагнер, който неотстъпчиво съперничи на култа му към Бетовен, свидетелстват ред негови писма освен споменатото, публикувано от Бахнева. На 10 юли 1910 г. той пише на Спиридон Казанджиев: „Тая пролет имах възможност да се запозная по-отблизо с музиката на Вагнера и Бетовена. Ако имаш време, прочети книгата на Ед[уард] Шуре за Вагнера“. И малко по-долу добавя: „...ако имаш възможност, прати ми изданията на Реклам (Универсална библиотека) биографията на Бетовен и спомени за Вагнер“. На 5 април 1911 г. споделя: „Свирия на пиано. Научих увертюрата на Танхойзер“.

Боян Пенев и Дора Габе далеч не са единственият пример за страстно преклонение пред Вагнеровото творчество. По времето, когато Гео Милев пише и съставя „Жестокият пръстен“, през 1919 г. излиза и първата стихосбирка на Николай Лилиев „Птици в нощта“, в която присъства стихотворение, озаглавено „Лоенгрин“. Текстът му недвусмислено повелява то да бъде четено във връзката му с едноименната опера на Вагнер, тъй като неговите последни два стиха гласят: „о тая горестна поява / пред първий акт на Лоенгрин“.

За това, че ангажиментът на Лилиев към Вагнер не се ограничава единствено до споменатото стихотворение, свидетелства негово писмо до Владимир Василев от Париж, датирано с 29 март 1923 г., в което поетът, като оспорва мнението на редактора на „Златорог“, че ако се завърне в България, би бил по-полезен за списанието, изтъква предимствата, които му дава престоят в Париж, конкретизирайки намеренията и желанията си по следния начин: „Позволи ми, да се мамя дори, че имам да уча още много неща – да се уча, преди всичко на композиция, като слушам симфониите на Бетовена, като слушам „Пръстенът на нибелунгите“.

През същата година, през която е публикуван поетическият сборник на Лилиев, и в рамките на периода, през който е писан цикълът на Гео Милев, Димитър Шишманов издава романа си „Хайлайф“ (1919), където, в реда на други отпратки към композитори и музикални произведения, но с осезателен акцент поради своеобразията на сюжета, един от значимите персонажи споменава като върхово свое постижение участието си в изпълнението на „Тристан и Изолда“ с оркестъра на Виенската опера.

Важни агенти на вагнерианството в България са Фани и Чавдар Мутафови, които, докато живеят и учат в Мюнхен между 1922 и 1925 г., следят неотклонно и възторжено културните събития в града, като основен обект на интереса им е музиката на Вагнер. В спомените си Фани Попова-Мутафова разказва, че те двамата слушали „Пръстенът на нибелунгите“ многократно, като дори имало случаи да я прослушат цялата по два пъти последователно. Предвид сложността на Вагнеровите опери и продължителността на спектаклите, подобна проява на меломания е наистина смайваща. Но и още десетилетие по-рано, през 1912 г., когато Мутафов е студент в Мюнхен, редом с изпълнителите дните му „практики, машини, недоспани нощи, мързеливи лекции; обеда, които развалят стомаха; бръснари, които развалят кожата, жени, които развалят нервите, желания, които развалят душата“, като спасителна алтернатива той назовава музиката на Вагнер, която системно слушал до три часа през нощта.

Към двайсетте години на века се отнасят и други български изкушения по Вагнер. В разказа си за 1923 г., когато е пребивавала в Германия, Багряна твърди: „Всички българи знаеха пинакотеките, музеите, изложбите. Вечер ходехме често на симфонични концерти. Много пъти изпълняваха целия Вагнер, Пръстенът на нибелунгите. Знаме-

нити диригентите идваха – Бруно Валтер, Фуртвенглер. Помня неговата фигура – много висок, с голо чело и дълги ръце, застанал на пулта като птица“. Думите ѝ намират потвърждение в спомен на Олга Кирчева, отнесен към Мюнхен и 1924 г., според който, като слушала заедно с Багряна Вагнер, където ги завел Кочо Щъркелов, станала вагнерианка.

Наличните документални свидетелства показват, че започнало някъде около 1910 г., влиянието на Вагнер в България се засилва през годините, за да стигне до кулминацията си към края на десетилетието, като задържа високия си градус и през първата половина на 1920-те. В публикация на „Хиперион“ от 1921 г., подписана с инициали Н. Х. (вероятно Николай Хрелков), например става ясно, че в своя лекция Иван Грозев, с която е защитавал любимата си теза, че корените на изкуството са в Храма, дава пример с Вагнер, „който възкресява древния синкретизъм и с това ни доближава до Мистерията“. В своя студия, озаглавена „Музика на идеала (Берлиоз)“ и отпечатана в „Златорог“ през 1924 г., Димитър Шишманов в опита си да обясни гения на композитора, споменава и неговия култ към Вагнер. А в статия, посветена на самия Вагнер, пише: „В неговото царство се влиза като в настръхнал тропически лес“. За него именно така може да се характеризира музиката, която той вижда като предназначена за избраници. Усвоилите нейния „таен“ език могат да изпитат „покрътането на вярващия пред светлото причастие“. В друга статия, с която си поставя задачата да представи актуалното развитие на музиката, той говори за

тенденциите след „гения“ Вагнер, характеризирайки ги като „опростяване“. Статиите на Шишманов са само отделни, макар и несъмнено представителна илюстрация за устойчивия ангажимент на списание „Златорог“ към проблематиката, свързана с Вагнер.

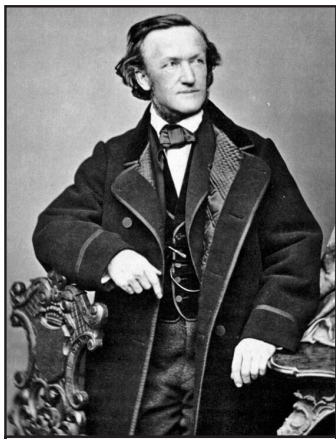
В статията си „От натурализъм към символизъм“, отпечатана в „Листопад“ през 1925 г., Емануил Попдимитров анализира отношението на Ницше към Вагнер, за да стигне до извода, че характеризирайки композитора, Ницше всъщност описва себе си, и заключава, че влиянието, оказано от Ницше върху по-късните творци, е съизмеримо с постигнатото от Вагнер в разгръщането на нови пътища

за музиката. На свой ред Иван Радославов, разгневен от неodobриението на Михаил Арнаудов към поезията на Теодор Траянов, в текст, публикуван в книжка на „Хиперион“ от 1927 г., отказва да му обяснява достойнствата ѝ с аргумента, че Арнаудов не би и могъл да ги разбере, сравнявайки въпросния дефицит с този на „човек, възпитан на сантиментални романи“, който „би искал да изживее и разбере величието на една Вагнерова музика“.

Но еуфорията продължава и нататък. Вагнерианските възторзи на Чавдар Мутафов намират проявление и в по-късното му творчество. В гротеската „Ючбунар“ от 1941 г., в която представя сатиричен образ на ючбунарския сноб като своеобразна кулминация на илюстрациите за представящата го „безконечна смес от нахалство, невежество и сензации“, фигурира „репертоарът от Верди до Вагнер“, изсвирен с „неизменната му мандолина“. Според свидетелство на Людмил Стоянов Теодор Траянов, който е имал навика да радва приятелите си със свои виртуозни изпълнения на пиано, е включвал в репертоара си и „Сватбенен марш“ от „Лоенгрин“.

От по-късен период е и статията на Константин Петканов „Българската култура и чужденците“, в която като предписание за това по какъв път народът ни би трябвало да търси пълноценното си културно осъществяване, пише: „Преди да си разбрал и скътал в сърцето си нравственото и музикално съвършенство на народната ни песен, не се надявай, че ще докоснеш жадни устни до чистите и божествени извори на Бетховен, Вагнер и т.н.“. Посочвам този текст, написан чак през 1938 г., защото в него е лесно да разпознаем модел, зададен от Гео-Милевата постановка за родното изкуство, където като представителна фигура на чуждата култура също се открояваше Вагнер.

Но да се върнем на Гео Милев. Цялата тази атмосфера на възторг и дори обсебеност от музиката на Вагнер – една от доминантите в културния ни живот от посочения период, се създава от творци, които

Рихард Вагнер

Гео Милев

Опит за реконтекстуализация на „Жестокият пръстен“

➔ Om стр. 17

са от непосредствените приятели или сътрудници на поета. За споделеността на културните интереси в тази среда свидетелства кореспонденцията между отделните творци. Особено важни са интензивните отношения между Гео Милев и Чавдар Мутафов, основен пропонент на вагнерианството, за съжаление, останали без съответстващата им документална плътност, но реконструирани и анализирани от литературната ни история.

А сега да се съсредоточим върху поетическия му цикъл „Жестокият пръстен“ и стихотворенията, чиито заглавия подсказват възможността той да бъде четен в обвързаността му с творчеството на Вагнер. Независимо дали влиянието, дошло от книгата на Карл Фолмьолер „Parcival. Die frühen Gärten“, е било решаващо, стихотворението „Парсифал“ носи белезите на несъмнена връзка с Вагнеровата опера. Впрочем самият Фолмьолер не е независим от влиянието на Вагнер (дори и само заради стиховете „Какво знае победната ти глупост за произхода на цветята, които откършваш набързо с ръце...“, които реферират пряко към епизода с „момичетата цветя“ (die Blumenmädchen) в градината на Клингзор от неговата опера).

Специфична за Вагнер е и интерпретацията на „свещената глупост“ на Парсифал, пародизирана от Гео Милев. Симптоматичен е и фактът, че майката на Парсифал е наречена „Сърдечна болка“, съответно на Herzeleid, защото така тя е именувана от Вагнер, докато в епическата поема на Густав фон Ешенбах тя е с името Herzeloide, а в романа на Кретиен дьо Троя е лишена от име. Знак за същата обвързаност са тъкмо характерните атрибути (извезаният кръст, светият Лебед), които Бисера Дакова, отбелязвайки отсъствието им от книгата на Фолмьолер, оценява като „емблематична декоративност, която не придава на образа яркост, а, напротив, сякаш довършва процеса на неговото обезличаване“, защото точно тези атрибути са специфично акцентирани при Вагнер. А също и метафоричният израз „пурпурната плът“, квалифициран от Дакова като „оригинален образен синтез“, който отвежда пряко към Вагнеровия „Парсифал“.

В светлината на вагнерианството позволяват да бъдат интерпретирани не само двете стихотворения от „Жестокият пръстен“, експлицитно рефериращи към творчеството на Вагнер. Веднъж очертали алтернативната контекстуална рамка, изглежда уместно да си зададем въпроса какво още включва смисловият ореол около първото стихотворение от цикъла, чието заглавие неслучайно е изведено като общ наслов на книгата. Енигматиката – както на цялото стихотворение, така и на самото назоваване на „жестокия пръстен“, акцентирани с превръщането му в свръхзаглавие, означило целия цикъл – е откровено преднамерена, което, напук на напразните усилия на поета, обезсилва нейната непреодолимост. Защото целият този въртоп от разнопосочни, несводими алузии, в който проблематични евангелски реминисценции се успоредяват с присъщия на Гео Милев „египтотропизъм“, системно – независимо дали импулсът идва от „кървавата глава във мойто блюдо“, образ, който смущаващо подсказва възможността за себеидентификация – на лирическия говорител с фигурата на Саломе, или от фигурата на Едип в „Главата ми, кървав фенер...“, друго Геово изкушение за себеидентификация, потокът на асоциациите неизменно го отвежда до Нил, при пирамидите и Сфинкса (нека вметна, че е нелишено от симптоматика и вездесъщото присъствие на кръвта). Вероятно е да съм пропуснала нещо от написаното за Гео Милев, но имам впечатлението, че на никого не е хрумвало да разчете този недокрай обясним идиосинкразен рефлекс на поета като проява на завидна интуиция, защото той като да има предчувствие за тоталната египтомания, която ще предизвика откриването на гробницата на Тутанкамон през 1922 година и която продължава да се вихри буквално по целия свят поне до края на десетилетието. Та в цялата многотия на възможни смислоспораждания дали пък нямаме основание да предположим, че този „жесток пръстен“, обладан въвображението на Гео, няма някакво неназовано родство с рейнското злато, с пръстена на нибелунгите?

Извънредно продуктивни биха били и търсенията по посока на впечатляващата близост между специфичната за модернизма интерпретация на времето в поетическия цикъл на Гео Милев и другата

феноменална, изпреварваща интуиция, тази на Вагнер, изговорена в „Парсифал“ с думите на Гурнеманц, отправени към рицаря преди пореден етап от неговото странстване в дирене на Граала: „Времето тук се е превърнало в пространство“ – десетилетия преди Айнщайн да формулира своята теория на относителността.

Макар и опосредствано, към възможно вписване на „Жестокият пръстен“ в артистичната аура на Вагнер подканят абстрактните, но и чувствено обогатени разсъждения на Людмил Стоянов за цикъла в рецензията му от 1920 г.: „Де се крият началните извори, отдето бликат тия пеещи потоци, чиято **музика** е изтъкана от **ненадейни отражения**? Попадаш в някакъв **магичен кръг**, дето **чудесното се преплитва с невъзможното**, и когато **заклинанието излезне, душата се сепва разкаяна**, защото не е намерила изцеление. И ще ти се – преуморен от блясък, от фантастични сияния и **центробежна музика** ... поетът да поддаде на **слабостта си към свръхмирово владичество: – звуци и образи! – долу мисъл и логика!** – и тогава той е загинал“. Една трезва преценка на цялото това излияние поражда подозрението, че онова, за което говори Людмил Стоянов, не е точно поезията на Гео Милев, а нещо друго, което не е трудно да бъде разпознато от отгото и да е, ако малко от малко познава музиката на Вагнер.

Спрямо вагнерианството се оформя неочаквана перспектива и към други творби на Гео Милев. Такова е възможното съотнасяне между апокалиптичната картина от финалните части на поемата „Септември“ и всепомитацията погром от „Залезът на боговете“, последната част от тетралогията на Вагнер „Пръстенът на нибелунгите“. Всички знаем тези стихове наизуст: „По небесните мостове / високи без край / с възгата и лостове / ще снемем блажения рай / долу / върху печалния / в кърви обляния / земен шар. / Всичко писано от философи, поети - / ще се сбъдне! / - Без бог! без господар! / Септември ще бъде май. / Човешкия живот / ще бъде един безконечен възход / - нагоре! нагоре! / Земята ще бъде рай - / ще бъде!“.

До такава степен сме свикнали с тях, че пропускам да си зададем въпросите, които някак сами се налагат. Каква е тази картина на битието, толкова категорично вертикална, заредена с клокощ драматизъм, извиращ от извечните сблъсъци между отделните светове, където, досущ като в германо-скандинавската митология, е заложена възможността за продънването на божествения свят? Какви са тези умонепостижими, „небесни мостове“, „високи“ и „без край“, откъде са дошли и те в разпънатите от еkleктика поетически видения на Гео Милев? Не са ли те неговата авторска версия на уникалния, автохтонен компонент на същата тази митология, където противоположен и конфликтующи светове са в същото време – парадоксално – и свързани с мост, крепен от дъгата. Дали пък не става дума за същите космологични интуиции, актуализирани в сегашното време на поета от властната им Вагнерова транскрипция, която ги инструментализира като носеща конструкция за неговата лична митология на нибелунгите? Впрочем в либретото на финалната част от тетралогията на Вагнер се говори за „сбъдването“ на „древно пророчество“ (нека сравним с „всичко, писано от философи, поети, ще се сбъдне“), за боговете, обречени на гибел, за оцеляващия свят на хората, освободен от проклятието на Златото, от проклятието на Пръстена.

При подходяща настройка на възприятието в акустиката на цитирания фрагмент е лесно да се разпознае осезателното прозвучаване на Вагнерови интонации – например на емблематичните за композитора пронизващи фанфарни просвирвания. В подобна оптика няма да ни се представи като невинен по отношение на „влиятелния предшественик“ и финалът на поемата – композиран като кода, със силно откритието му тактове и рязката, безапелационно затваряща поанта, все особености, които позволяват разчитането на Гео-Милевите стихове като конкретизация на траурния марш от Вагнеровия *Götterdämmerung*.

Цялата тази конструкция, разбира се, все още пребивава в зоната на хипотетичните построения и за нейното верифициране е нужна огромна работа както по допълнителното ѝ документално обезпечаване, така и със системни и задълбочени съпоставителни анализи. В настоящия си вид тя продължава да бъде най-вече каприз на въображението, просто едно радостно хрумване, което обаче вярвам, че беше уместно да споделя.

Автопортрет на Гео Милев, рисуван в библиофилското издание на „Жестокият пръстен“

Гражданско образование

Народните представители

На 27 октомври 2024 г. се проведеха парламентарни избори в Република България. Българските граждани за пореден път избираха членове на Народното събрание, което съгласно Конституцията на Република България (КРБ) е органът на законодателната власт в страната. По този повод рубриката „Гражданско образование“ в този брой на вестника е посветена на народните представители, които според чл. 63 от КРБ са 240 на брой.

Естествен и логичен е въпросът кой може да бъде народен представител в България. Отговора на този въпрос ни дава конституцията, която в чл. 65, ал. 1, казва: *„За народен представител може да бъде избран български гражданин, който няма друго гражданство, навършил е 21 години, не е поставен под запрещение и не изтърпява наказание лишаване от свобода. За народен представител може да бъде избран български гражданин, който има и друго гражданство, когато е живял последните осемнадесет месеца в страната“*. Тоест основният ни закон не въвежда ограничения относно образователния ценз на депутатите, а след последните промени в КРБ вече допуска при определени условия и лица с двойно гражданство да могат да бъдат народни представители. Конституцията постановява, че народните представители не могат да изпълняват друга държавна служба или да извършват дейност, която според закона е несъвместима с положението на народен представител.

Интересна и заслужаваща особено внимание е разпоредбата на чл. 67 от КРБ, която изрично казва, че народните представители представляват не само своите избиратели, а и целия народ, като изрично се подчертава, че обвързането със задължителен мандат е недействително. Казано по друг начин, това означава, че всеки един от народните представители представлява в парламента всеки един от българските граждани. Според основния ни закон народните представители трябва да действат въз основа на конституцията и законите в съответствие със своята съвест и убеждения.

Имунитетът, който имат народните представители, е уреден в чл. 69 и чл. 70 от КРБ, като по този въпрос има и богата практика на Конституционния съд на Република България.

Всеки един от народните представители има право на законодателна инициатива – тоест правото да внася в Народното събрание проект/и на закон/и. Това правомощие може да се реализира и от група депутати заедно.

В Правилника за организацията и дейността на Народното събрание (ПОДНС) има самостоятелна глава, наименувана „Народни представители“, в която в детайли е регламентиран правният статут на депутатите. Тук ще бъдат посочени само някои по-важни и интересни аспекти от правата и задълженията на народните представители.

Народните представители получават възнаграждение, чийто размер се определя от Народното събрание. Правилата за това как се формира възнаграждението им, са публични – те са формулирани в ПОДНС. Народният представител не може да получава

Рубриката води доц. д-р Христо Паунов – омбудсман на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

друго възнаграждение по трудово правоотношение (с малки изключения), но може да получава хонорар или възнаграждение по граждански правоотношения.

Всеки народен представител може да бъде избран в органите на Народното събрание, като той е задължен да участва в тяхната работа.

Народният представител има право на платен годишен отпуск, който съвпада с ваканциите на Народното събрание, но няма право на неплатен отпуск. Той е длъжен да присъства на заседанията на Народното събрание и на комисиите, в които е избран.

Държавните и местните органи и техния администрации са длъжни да оказват съдействие на народния представител и да му предоставят при поискване сведения и документи във връзка с изпълнение на правомощията му в срок от 14 дни. Народният представител има право на достъп до държавните и местните органи и организации.

Народният представител не може да дава съгласие или да използва служебното си положение за рекламна дейност. Той осъществява своите правомощия при зачитане на върховенството на закона и защитата на обществения интерес, като се ръководи от принципите на необвързаност с частни интереси, откритост, отчетност и прозрачност.

Всеки депутат декларира своите имущество, доходи и разходи в страната и в чужбина по реда на Закона за противодействие на корупцията, като декларациите им са публични на интернет страницата на Комисията за противодействие на корупцията.

Народният представител може да обяви на страницата си в интернет информация за графика на срещите си с избиратели, своите изказвания, предложения и становища по законопроекти, както и имената на сътрудниците, телефон и

Старата сграда на Народното събрание

електронна поща за връзка.

Поведението на народния представител се основава на зачитане авторитета на Народното събрание и уважение към другите народни представители и външни лица. То не може да нарушава нормалното протичане на парламентарната работа или реда в сградата на Народното събрание. По отношение на народните представители по време на пленарното заседание може да се налагат следните дисциплинарни мерки: напомняне; забележка; порицание; отнемане на думата; отстраняване от заседание; отстраняване до три заседания. На интернет страницата на Народното събрание се публикува информация за наложените дисциплинарни мерки на народните представители. Всеки месец на сайта на парламента се публикува информация за неоправданите отсъствия на народните представители от заседания на постоянните комисиони, подкомисиите, работните групи и от пленарни заседания.

Обобщено може да се каже, че народният представител е избран, за да извършва следните основни функции: участие в разработването и приемането на водещите решения в държавната политика и в създаването на закони, възплъщаващи тези решения; контрол върху упражняването на държавната политика; помощ и съдействие на гражданите. Тези функции и доверието, с което е облечено тяхното осъществяване, са основание работата на народните представители да се възприема като една особена публична служба в интерес и полза на обществото и държавата.

**ДИМИТЪР
ФЕРДИНАНДОВ**

Космически перспективи –

Поколението Z несъмнено е едно изключително поколение. Отдадеността му към разрешаването на значимите проблеми и въздействието му върху политиката и начина ни на живот са очевидни. Не подлежат на съмнение и неговата издръжливост и способност да се противопоставя на неравенствата. Но и още една отличителна черта на настоящето и бъдещето, в което ще живее, характеризира това поколение. Поколението Z е космическото поколение. Космическият сектор се развива и променя с безпрецедентни темпове, а все повече индустрии използват или дори стават зависими от услуги, нуждаещи се от космическата ни инфраструктура и дейности. В следващите редове ще проследим значението и възможностите, които предоставя космическата индустрия, и ще обсъдим ролята на младите в нея.

Но за да направим реалистична прогноза, е нужно да осъзнаем и още една ключова истина – поколението Z е поколението на Зелената сделка. Зелената сделка е дългогодишната стратегия за развитие на индустриалния капацитет на Европейския съюз и за изграждане на устойчива и конкурентоспособна икономика. Тя е мащабна пътна карта, която очертава бъдещето на Европа.

Но защо говорим за Зелената сделка, когато обсъждаме космическата индустрия?

От една страна, е важно да имаме предвид дългогодишната стратегия за развитие на индустриалния капацитет, когато говорим за високи технологии като космическата индустрия, но има и едно още по-просто обяснение. Зелената сделка подчертава ангажимента на държавите членки към устойчивото развитие, борбата с изменението на климата и социалната справедливост. А тези теми са по-зависими от космическата индустрия, отколкото си мислите.

• **Космическата индустрия е ключова за управлението на извънредните ситуации.** На 29 октомври 2024 г. части от Източна Испания бяха засегнати от тежки внезапни наводнения, което нанесе опустошителни щети на населени места около Валенсия. Още в рамките на първите часове една от първите стъпки, които предприема Министерството на вътрешните работи на Испания, е да активира картографска услуга за извънредни ситуации на глобалната сателитна система на Европейския съюз. Използвайки различни данни и методи за наблюдение, услугата позволява изграждане на по-добра представа за размера на щетите и помага на службите за бързо реагиране да планират своите дейности. В България често се активира при горските пожари и при наводнения, когато щетите са по-големи.

• **Космическата индустрия е ключова за изграждането на устойчиви градове.** Градове като Прага използват сателитни данни за опознаването на градската климатична уязвимост и използват тази информация за оптимизиране на градския транспорт и намаляване на рисковете за населението.

• **Космическата индустрия е ключова в борбата с климатичните промени.** Глобалната система за наблюдение на климата (GCOS), съвместен проект на различни агенции на ООН, разчита на сателитни данни за мониторинга на 60% от климатичните променливи, които критично допринасят за характеризирането на климата на Земята.

• **Космическата индустрия е ключова за постигането на целите за устойчиво развитие.** Сателитни данни и инфраструктура допринасят за решения и мониторинг при всички 17 цели и над 40% от индикаторите (подцелите) за тяхното постигане.

Говорим за Зелената сделка, защото Европейският съюз е лидер в технологиите за наблюдение на Земята и навигацията, които са може би най-значимите дейности в космическата индустрия за постигането на целите на сделката. Това съответствие на цели и въздействие вероятно ще диктува развитието на космическия сектор.

Европейският съюз и Космосът

През 2021 г. Европейският съюз официално създаде Европейската космическа програма, но космическата политика на Съюза стартира през 2007 г., когато на съвместна среща на министрите

Предлагаме ви лекцията на **Димитър Фердинандов** от Бирмингамския университет „Космически перспективи – младежта на Европа и Космоса“, изнесена на 11 ноември 2024 г. в рамките на интердисциплинарния лекториум „Възрастта като феномен/феномени на възрастта“, организиран от Academia Iuventutis – Университетския център за работа с млади учени, докторанти и постдокторанти.

Димитър Фердинандов (in/dimitar-ferdinandov) наскоро е придобил магистърска степен по аерокосмическо инженерство в Бирмингамския университет и е български младежки делегат в Съвета на Европейския съюз. Основател е на стартап, развиващ се в рамките на инкубационната програма на Словашкия космически офис и разработващ инструменти, улесняващи откриването на релевантни приложения на сателитни данни.

на Съвета на Европейския съюз и Съвета на Европейската космическа агенция е приета резолюция относно европейската космическа политика. Европейската космическа програма притежава три водещи компонента, които ежедневно предоставят услуги на европейските граждани, институции и на партньори по целия свят.

Програмата „Коперник“

Програмата на ЕС за спътниково наблюдение на Земята „Коперник“ генерира над 16 TB данни дневно и разчита на 4 специално разработени сателита и два инструмента за наблюдение, познати като *Стражите* (Sentinels), както и близо 30 допринасящи мисии, сред които и мисия на българската сателитна компания *Ендуро-Сат*. Данните, които генерират тези сателити и мисии, се използват за предоставяването на 6 основни услуги за мониторинг: 1) на атмосферата (CAMS), 2) на морската среда (CMEMS), 3) на земната повърхност (CLMS), както и услугите в областта на: 4) изменението на климата (C3S), 5) приложения за сигурност и 6) управлението на извънредни ситуации.

Примерни приложения включват както анализ на уязвимостта на градската среда и мониторинг на качеството на въздуха, когато наземните станции са ненадеждни, така и мониторинг на обезлесяването и известяване на властите при незаконната сеч. Сателитните изображения помагат на фермерите да намалят наполовина използването на вода, което в държави като България с ниска възвръщаемост на водите е ключово.

Чрез програмата може да се прави мониторинг и на земните ресурси и подпочвените води чрез различни измервания и данни. Един от по-любопитните методи е чрез гравиметричен анализ. Аномалии в гравитационното притегляне могат да бъдат признак за наличие на подпочвени води или други ресурси. Дългосрочни гравиметрични анализи пък могат да свидетелстват за движение на земна маса. Един добре познат факт – губим ледниците, а океаните увеличават своята маса. Подобни данни допринасят за разбирането на климатичните промени и несъмненото им въздействие върху околната среда отвъд измерването на температури и въглеродни емисии.

Навигационната система „Галилео“

Вероятно добре познавате GPS. Но знаете ли, че Европа има много по-прецизна система? Системата „Галилео“ е не само най-прецизната глобална система за спътникова навигация и позициониране, но и е първата цивилна. Разчита на 24 активни и 6 резервни сателита, като точността ѝ е до 20 cm. Ако сте забелязали драстично подобряване на точността на навигацията на своите телефони, тя е благодарение на „Галилео“ (или дори EGNOS).

Навигационните сателити работят на сравнително прост принцип. Те излъчват постоянно във всички посоки информация за своето орбитално положение, както и точното време на изпра-

Младежта на Европа и Космосът

ЛЕКЦИЯ

щане на сигнала. Когато едно устройство получи сигнал от поне четири сателита, то използва тази информация, за да изчисли своето положение в 3D.

Системата „Галилео“ открива приложения в роботиката и автономните машини в селското стопанство, в осигуряването на безопасност на работното място, в издирвателно-спасителни операции, логистика и превози, в градската мобилност и автономните превозни средства, умните светофари, безопасността на полети и (автономни) операции в морето, както и в куп други сфери.

Може да научите повече за приложенията на „Галилео“ и „Коперник“ в доклада за пазара на Европейската агенция за космическата програма тук: <https://www.euspa.europa.eu/eu-space-programme/eu-space-market-and-users/gnss-and-eo-market-report> (може да използвате QR кода за печатната версия).

EGNOS

Не на последно място е EGNOS, Европейската геостационарна служба за навигационно покритие, която осигурява надежден навигационен сигнал, подобряващ навигационните услуги от глобални системи за спътникова навигация и позициониране за авиационни, морски и наземни потребители в над 30 държави и правещ летищата по-достъпни.

Космически тласък на икономиката

Може би се питате колко струва всичко това. Бюджетът на Европейската космическа програма за периода 2021 – 2027 г. е 14.7 милиарда евро. Или около 2 милиарда евро на година. Нека да представя това число в перспектива. По данни на НАП за 2023 г., [цитирани от Mediapool.bg](https://mediapool.bg), данъците, платени за печалби над 5000 лева, са 5,79 милиарда лева, или малко повече от 2,9 милиарда евро. Целият Европейски съюз плаща за космическата си инфраструктура по-малко от част от данъците при хазартни печалби. А каква е възвръщаемостта на инвестицията в тази космическа инфраструктура? Близко 200 милиарда евро са глобалните годишни приходи благодарение на GNSS и наблюдение на Земята, като Световният икономически форум прогнозира, че тези приходи ще се увеличават с 11% годишно, достигайки близо трилион през 2035 г. Европа реализира около 54 милиарда евро годишно, но може да постигне повече.

Състояние на европейската космическа икономика

На 9 септември 2024 г. Марио Драги, бивш председател на Европейската централна банка и бивш министър-председател на Италия, представи дългоочаквания доклад за бъдещето на европейската конкурентоспособност, възложен му от председателя на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен. Докладът включва анализи на европейската космическа индустрия.

Драги констатира, че Европейският съюз е лидер в технологиите за наблюдение на Земята и навигацията и че разполага със значителни индустриални възможности. Предизвикателствата са свързани повече с изоставането на пазара на телекомуникациите и интернет, както и зависимостта на Европа от други държави за достъп до Космоса и за внос на електронни компоненти. **Това подчертава една проста истина: космическата индустрия не съществува във вакуум. Тя е продължение на технологичния сектор.**

С оглед на тези тенденции и имайки предвид целите на дългосрочното развитие на индустриалните способности в Европа, можем да направим основателно предположение как ще изглежда пазарът на труда в близко бъдеще. Бъдеще, от което можете да бъдете част.

Космическа кариера

През 2035 г. космическата индустрия ще възлиза на 1.8 милиарда долара по прогнози на Световния икономически форум. За сравнение – автомобилната индустрия в Европа е около 2,4 милиарда долара към 2024 г. по данни на *Statista, Market Insights*. Това означава, че космическият сектор трябва да привлече сериозен човешки ресурс през следващото десетилетие. Могат да се обособят следните групи от роли, които трябва да бъдат запълнени:

- **Космическо инженерство и технологии.** Разбира се, космическата индустрия винаги ще се нуждае от космически и аерокосмически инженери, специалисти по комуникационни технологии и управление на мисии.

- **Традиционна индустрия и техника.** Космическата индустрия силно разчита на сфери като материалознание и индустриалното производство, за да може, от една страна, да намали разходите си, но и да разшири границите на възможното с още по-амбици-

Лекцията на Димитър Фердинандов предизвика интереса на младите хора, които присъстваха в Заседателната зала

озни мисии. А знаете ли, че компании като *Prada* също допринасят за космическата индустрия? *Prada* работи в сътрудничество с *Axiom Space* за създаването на новите космически костюми за Луната. Все повече некосмически компании се преквалифицират и допринасят с опита си към развитието на космическата индустрия.

- **Приложения и изследвания.** Приложенията ще бъдат ключови за успеха на космическата индустрия. Специалисти, които умеят да работят с данни от наблюдение на Земята или навигационните системи и чрез технологии като машинно учене и изкуствен интелект превръщат тези данни в приложими услуги, са изключително ценни.

- **Човешки фактор и изживяване.** Космическият туризъм тепърва набира скорост, а университети вече създават курсове и програми в тази сфера. Но астронавтите се нуждаят от дълъг списък от специалисти, които да се погрижат за тяхното благополучие. От космическа медицина, през космическа храна, до психология и дизайн – възможностите са неограничени.

- **Управление, политика, администрация.** Космическата индустрия се нуждае от устойчиво управление и политика. За тази цел тя непрекъснато търси специалисти по международно и икономическо право, политолози, финансисти, икономисти, бизнес анализатори. Разбира се, за една развиваща се индустрия, която разчита на поток от човешки ресурси от други индустрии, специалисти в образованието са безценни.

Заедно всички тези експерти са способни да обезпечат една просперираща космическа икономика в Европа. А ти ще бъдеш ли част от това?

наука и практика

различно надорганизмово равнище на организация и условията на взаимоотношенията помежду им и с постоянно колебаещите се условия на външната среда. В основата на екологичния подход лежи структурно-функционалната връзка на биосистемите, влизащи в състава на биосферата.

Развитието на науката води до формирането на гранични научни области, до възникването на т. нар. междудисциплинарни науки. Екологичната наука се подчинява на този процес. В съвременния си смисъл тя е междудисциплинарна наука, синтезираща знания от различни научни области. Предметът на изследване на екологичната наука е комплексен – междудисциплинарен и интегративен, т.е. той може да бъде обект на изследване едновременно от много науки и същевременно една наука да изследва различни екологични проблеми.

Формулирането на основните задачи произтича от определеното за предмета на екологията. Изучаването на неразривната функционална и структурна връзка между организмите, популациите и биоценозите, въз основа на която се формират цялостни явления в живота в планетарен мащаб, представлява главната задача на екологията, състояща се в изучаването на всичко живо, на организмите в екосистемите.

Въпросът за опазване на природната среда е от първостепенно значение за човека. Не познавайки различните екологични закони, човек със своята активна намеса в природата би довел до катастрофални последици за околната среда и за себе си.

Мястото на екологията сред биологичните науки

Нека разгледаме разделите на биологията – „наука за живота“. Традиционното поделение на биологията на дялове според Одум е като разрязване на една „торта на пластове“ на отделни парчета (Фиг. 2). Можем да разделим тортата на части „горизонтално“, като обикновено тези части се обозначават като „основни“ подразделения, тъй като те изучават обекти и свойства, характерни за всяка жива материя и които не са ограничени до определена група организми. Това са фундаментални биологични науки, като морфологията, физиологията, генетиката, теорията на еволюцията, молекулярната биология и биологията на развитието. Екологията, също както тези науки, заема един цял етаж от тортата, т.е. и тя е една от фундаменталните биологични науки.

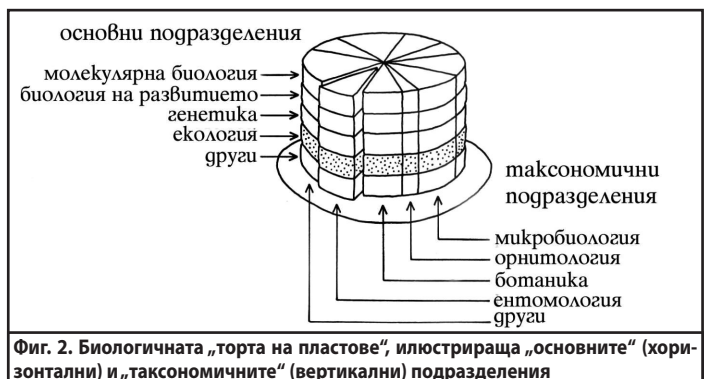
Също така можем да разделим тортата „вертикално“ на парчета (подразделения), които можем да наречем „таксономични“ биологични науки, защото те се занимават с морфологията, физиологията, екологията и т. н. на специфични групи организми. Зоологията, ботаниката и микробиологията са три големи подразделения от

Докладът „Същност на екологията – наука и практика“ бе изнесен от доц. д-р Ивелин Моллов в рамките на конференцията „Околна среда и здраве“, организирана от Центъра за върхови постижения „Жан Моне“ с фокус върху екологичните фактори и общественото здраве, която се проведе на 10 октомври 2024 г. в зала „Компас“.

този тип, а фикологията, протозоологията, микологията, ентомологията, орнитологията и т. н. са подразделения, занимаващи се с още по-специфични групи от организми. Следователно екологията е основно подразделение на биологията и като такава тя е неразделна част от всички таксономични подразделения. Възможно е да се работи както по някое от хоризонталните, така и по някое от вертикалните подразделения, но много често е по-продуктивно работата да се раздели по съответните таксономични групи, защото различните видове организми изискват различни методи на изучаване.

Накрая трябва да направим и още едно уточнение между консервационната екология и природозащитата, тъй като двете са тясно свързани. Природозащитата е широко разпространено гражданско движение, характеризиращо се с политическа и образователна активност с цел защита на природната среда от унищожаване и замърсяване. За разлика от природозащитното движение консервационната екология е научна дисциплина, чиито открития често допринасят за развитието на природозащитата, но се различава от нея по това, че се основава на научни екологични и биологични изследвания.

Критичният тест за консервационната екология е дали тя в

Фиг. 2. Биологичната „торта на пластове“, илюстрираща „основните“ (хоризонтални) и „таксономичните“ (вертикални) подразделения

действителност може да запази и възстанови видовете и екосистемите. Въпреки че голяма част от изследванията остават чисто научни, целта на консервационната екология е все пак да предоставя практически решения, които екологите да могат да използват в реални ситуации за решаване на конкретни екологични проблеми.

Успехи на музикалната сцена на двама възпитаници на Педагогическия факултет

Студентът третокурсник в специалността „Джаз и поп изпълнителско изкуство“ Ники Николаев бе отличен с „Гран при“ в категорията „Песен на роден език“ в двадесетото издание на Международния фестивал на изкуствата „Кръстопът на музите“, който се проведе в София.

Ники Николаев участва в четири категории на направление „Вокал“: *Песен на роден език*, *Световен хит*, *Мюзикъл* и *Джаз*, където съпредседатели на журито са Маргарита Хранова и проф. д-р Етиен Леви. След много добро представяне той има три първи места: в категориите *Песен на роден език* с песента на Папи Ханс „Нищо не е вечно“, *Мюзикъл* – с песента на *Disturbed* „Sound of silence“, и *Джаз* – с песента „Smile“, и второ място в категорията *Световен хит* с песента „Viva la vida“ на *Coldplay*.

Кулминацията на фестивала беше в зала 11 на НДК, където Ники Николаев е избран да участва с песента „Нищо не е вечно“ в гала-концерта „Война на гласовете“ заедно с 15 други изпълнители. Тук

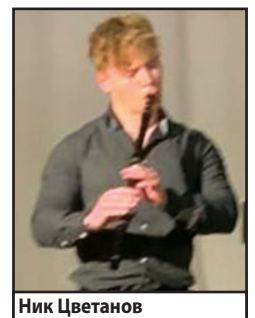
той получи наградата „Гран при“ в категорията *Песен на роден език*.

Това е най-голямото постижение на студента в неговото музикално творчество след второто му място това лято в гр. Абано Терме, Италия.

Ник Цветанов – студент в 1-ви курс, специалност „Музика“, спечели златен медал на Тринадесетия международен музикален и танцов конкурс „Пилеце пее“, който се проведе в София през периода 19 октомври – 3 ноември 2024 г.

Наградата на Ник Цветанов е за изпълнението му на кавал. Той е ученик на Владимир Величков още от плевенското музикално училище, а понастоящем учи в Педагогическия факултет на Пловдивския университет.

На двамата талантлив млади музиканти пожелаваме още много успехи в бъдеще!

Силно начало за Клуба на мениджъра

**Снежина СУЛЕВА –
председател на Клуба на мениджъра**

На 9 октомври 2024 г. Клубът на мениджъра към Пловдивския университет постави началото на вълнуващите събития за новата академична година, започвайки със станалия вече традиционен *Welcome Day*. За трета поредна година събитието посрещна всички първокурсници от ФИСН и се превърна в едно от най-вдъхновяващите и зареждащи мероприятия, създавайки уют и позитивна атмосфера за новозаписаните студенти. Положителната енергия, излъчвана от всички присъстващи, дава нови сили на екипа на клуба да продължи с амбициозни проекти през учебната година.

Организаторите заедно с лектора Димитър Атанасов

След този успешен старт Клубът на мениджъра има удоволствието да обяви партньорството си с **Банка ДСК** в рамките на поредицата *„Финансово развитие и растеж с Банка ДСК“*.

Поредицата включва ежемесечни лекции по значими и актуални теми и е създадена, за да даде ценни знания и практически умения на студенти, преподаватели и всеки интересуващ се в областта на финансите и личностното развитие.

Първите две лекции от поредицата предизвикаха голям интерес. Първата лекция – *„Киберсигурност и защита на личните данни в дигиталния свят“*, бе водена от Димитър Атанасов, експерт по сигурността в Банка ДСК, който запозна студентите с ключови стратегии за сигурност в мрежата. Втората лекция на тема *„Основи на богатството: На какво НЕ ни учат в училище“* представи практически съвети и нови подходи за финансова стабилност, грамотност и успех.

До края на академичната година ще бъдат организирани още събития, част от които и с Банка ДСК. Всеки месец ще дискутираме различни теми, важни за младите хора.

Призоваваме всички студенти да се присъединят към нашата общност и да участват в събитията на Клуба на мениджъра.

Очакваме една година, изпълнена с вдъхновение, нови знания и успехи за всички!

Благотворителен бал в подкрепа на двойки с репродуктивни проблеми

Студентският съвет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ организира впечатляващ благотворителен бал с цел набиране на средства за подпомагане на двойки с репродуктивни проблеми. Събитието, което се проведе на 31 октомври 2024 година в ресторант „Амбасадор“ на хотел „Тримонциум“, привлече много гости, като същевременно бе отбелязан и рожденият ден на Студентския съвет. Събраната сума възлиза на 7100 лева, които бяха преведени на фондацията „Искам бебе“.

Балът бе открит тържествено с топли думи на приветствие и благодарност към всички присъстващи. Доц. д-р Борян Янев, заместник-ректор на Пловдивския университет, поздрави гостите от името на ректорското ръководство, подчертавайки важността на студентската солидарност в помощ на значими каузи. Гост на събитието беше г-жа Радина Велчева, основател на фондацията „Искам бебе“, която сподели вдъхновяващи истории на двойки, намерили пътя към своето семейно щастие.

Обща снимка на членове на Студентския съвет на университета от различни години

Програмата на бала включваше изпълнения на модерен балет *Електро*, танцова школа *Fusion Dance*, танцов театър *PostArt*, които донесоха много настроение и емоции през вечерта. За присъстващите бе организирана томбола с награди, осигурени от Банка ДСК, а кулминацията на бала бе разрязването на празничната торта.

Сърдечни благодарности отправяме към всички партньори и компании, които безвъзмездно подкрепиха инициативата, включително фондацията „Искам бебе“, Банка ДСК, Пловдивския културен институт, ArtPrinting3D, Ramada by Wyndham Plovdiv Trimonium, Radio KATRA FM, БНР – Пловдив, болница „Селена“ и десетки други. Техният принос и съпричастност направиха възможно събирането на средствата, които ще помогнат на двойки от град Пловдив в трудния път към мечтата да имат собствено дете.

Тази вечер беше доказателство, че силата на обединената подкрепа и съпричастност може да постигне големи резултати. Остава надеждата, че събраните средства ще направят чудото реалност.

ЛЮБОПИТНО

Най-кратката кореспонденция

Най-лаконичните писма са разменени между Виктор Мари Юго и неговите издатели Хърст и Блекет през 1862 г. Писателят бил на почивка, но нямал търпение да разбере как се продава романът му „Клетниците“.

Той написал: „?“ . Отговорът бил: „!“.

Най-краткото писмо до вестник „Таймс“ било изпратено от Р. С. Куксън от Лондон на 30 юли 1984 г. и гласяло: „Dr2?“ Написано е по време на дискусия за това как правилно да се обознача-

ват лица, които имат повече от една докторска степен.

На 8 януари 1986 г. в „Таймс“ се получава писмо от 7-годишно момиче от остров Ман: „Сър, искрено Ваша, Каралайн София Керенхапуч Паркс.“ Момичето искало да информира читателите на вестника за странното си име,

което било споменато предната седмица от преподобния Джон Тайсхърст, който коментирал необичайни имена, често срещани през 19. век.